

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204900

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. *T81.6 A61 B* Accession No. *T3674*

Author B. H. Lee, D. O. K. Lee, D. O. K. Lee

Title శ్రీ భద్రా వారి పాదము

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీభర్తృహరి నిర్వేదము.

ప్ర బంధము.

అనువాదకులు

శ్రీ అనుముల వేంకటసుబ్బాస్వామికౌస్త్రిగారు

రిటైర్డ్ పండితులు.

రాయలసీమ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

హక్కులు
గ్రంథకర్తవి
500 ప్రతులు

1945

వెల రీ. 12-0

శ్రీగస్త్రం.

పీఠిక.

నా రచించిన భర్తృహరిశ్వాద మను నీ తెలుగుప్రబంధమునకు సంస్కృతభాషలో నున్న యీ పేరు గల దృశ్యప్రబంధము మూలము. కాని యిందు శ్రవ్యరీతికి వలసిన మార్పు లన్నియు నేను స్వయముగా గావించి వై యున్నది. ప్రథమాశ్వాసముయొక్క ప్రారంభమునందు ద్వితీయాశ్వాసముయొక్క చివరను గొన్ని పద్యములు నే నెక్కుడుగా వ్రాసి యున్నాను. ఇంత దక్కఁ దక్కిన నా కావ్య కుంతయు మూలా నుసరగామే యై యున్నది. అయినను నే నీ యనువాదమునందు మూలములోని భావమును మాత్రము వదలక నా దోకప్రత్యేక మైన యాంధ్రకావ్యము వలె నుండఁ గోరియే నాశక్తికొలఁదిని బ్రయత్నించితిని. ఈప్రయత్నములో నే నెంతఁజేయుఁ గృతార్థుడ నై నదియుఁ బాఠక లోకమే విర్ణయింప వలసి యున్నది.

సంస్కృతమునం దీ కావ్యమును రచించిన కవి హరిహరోపాధ్యాయుడు. ఈ నాటకము బొంబాయి నిర్ణయసాగరము దాయత్రమున ముద్రిత మై మనయాంధ్రదేశమునఁ గొంతవఱకును వ్యాప్తిఁ జెల్లినది. అందుఁ గవిని గూర్చి పరిష్కర్తలు వ్రాసిన పరిచయవాక్యమువలన నతఁడు మిథిలాదేశ నాసి యనియు నాశని కాలము మాత్రము నిర్ణయింపఁబడ లే దనియు, నాయన రచించిన సుభాషిత మొకటి మిథిలాదేశమున వాడుకలో నున్న దనియుఁ దెలియుచున్నది. ఇంతకు మించి మన మాయన వృత్తాంతముఁ దెలిసికొను నవకాశ మొు డేమియుఁ గానరాదు.

సుభాషితకర్త యై ప్రసిద్ధి చెందిన భర్తృహరి మగధదేశాధిపతి యను వైదిహ్యునుబట్టి నేను నాగ్రంథావతరణమునం దతఁడే యీకథా నాయకుడై యుండు నను భావమున నట్లే వర్ణించి యున్నాడను మూలములో నా రాజు తన ద్విప్పదోపహరిహరము కొఱివి గంగాతీరమున శాంతిక్రియలు గావించె ననుటకంటె నింకుల కాధార మేమియు లేదు. తద్దర్శనమిచ్చి యైన భానుమతీదేవి మాత్రము కాశిరాజపుత్రి యని మూలమున నే స్పష్టముగా నున్నది. సంస్కృతవాఙ్మయములో నీ భర్తృహరినామము మిగులఁ బ్రసిద్ధి చెందినది. వ్యకరణవాఙ్మయతలలో నొకఁడు

భర్తృహరి; సుభాషితశతకత్రయకర్త యొక భర్తృహరి; బ్రహ్మసూత్రవ్యాఖ్యాతలలో నొక భర్తృహరి గలడు. విక్రమార్క మహారాజయొక్క కవిత్వ భాతగా నొక భర్తృహరి చెప్పబడి యున్నాడు. ఈ యందఱియే కవిత్వభిన్న త్వములను గూర్చి మెవ్వరును నొకనిర్ణయమునకు వచ్చి యుండలేదు. కావున నీ నాటకకథానాయకుఁడైన భర్తృహరి యొకానొక దేశమునకు రా జనుటకంటె, మన మెక్కుడుగా నిర్ణయింపఁ గలది యేమియునుండదు. కథయొక్క యాధార్యము సైత మింతకంటె నెక్కుడుగా చెలియఁ గల సాధనములు గానరావు.

వేదాంతము తొల్లి స్వధర్మానుష్ఠానము నడఁ జెత్త స్థైర్యము చేకూర్చుటకును ఫలాభిసంధివర్జనమునకును మాత్రమే యుపయోగపడు చుండినది. ఈవ లీవల నిది సర్వకర్మసన్యాసమునకు ముఖ్యసాధనముగాఁ బరిణమించినది కావున నీ గ్రంథకర్త యా మార్గమునే త్రొక్కి యున్నాడు. తత్కర్తవ్యమంతమాంకములందుఁ బాత్రోచితిని సైతము లెక్కింపక కవి కర్మ వాదభండఁదమును మిక్కిలి విఠివిగా సాగించి యున్నాడు అది యంతయు నా తృతీయాశ్వాసములోఁ గాన నగును.

నేనీ కావ్యమును రచించి యేఁ డెనిమిదేండ్లు గడచిని నా యవసత్తలను బట్టి దీని ముద్రణమున కింత కాలము పట్టినది. ఇందుల కైన వ్యయ మంతయు నా ప్రియశిష్యుఁడైన యొక రెడ్డి యవకుఁడు భరించి తన పేరును సైతము ప్రకటింప నిచ్చుగింప నందున నా సుకృతిని గూర్చి యొండు పలుకఁ జాల నైతిని. అట్టి యా యవ్యాజదానశీలవకు నాయురారోగ్య భాగ్యముల నిచ్చి నిరంతరంబు రక్షింపఁ బరమేశ్వరుని బ్రార్థించు చున్నాను. ఈ కావ్యనిర్వహణమునందు నిరంతరనిమగ్నులైన నా మిత్రులు వి. శేషయ్యగారికిని దీని పూర్వుక రెడ్డ మొదలగు కృత్యములలో ససాధారణ శక్తి వహించిన నా మేనల్లుఁడు చి. చెన్నభట్ల వెంకటకృష్ణశర్మకును నా యాశీర్వాదములతోడీ కృతిజ్జతను జెలుపు చున్నాను.

శ్లో. బుధవిధేయఁడు. }
అనుముల వెంకట సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి

శ్రీశారదామైనము.

భర్తృహరి నిర్వేదము.

ప్రథమాశ్వాసము

ఉ॥ శ్రీ లాసంగం గలాఁ డపమశీలుఁడు మాకు, నశంబు నన్నతిం
గాలు; రమాకళత్రిని జగత్ప్రభుఁ జేయ, మదాంధుఁ బద్మజుఁ
డోలి కరాంగులిక శిరము ద్రొవ నమస్థుఁ, డంగివెరి, శ్రీ
వైలవిహరి, మృత్యుభయ, సంహృతికారి పురాణ ప్రీతుఁడై॥

1

మ॥ అని సకలబ్రహ్మప్రాగ్భవంబు గావించి మనంబున.

చ॥ శిరమున నిడ్ల జాహ్నువియు శీతగుండు యదీశుతాపభీ
భరమునఁ గిందికిఁ డిగరు, ప్రాణముపోకికుఁ బెచ్చిసాబు దా
సరగున మ్రింగ యడ్చయవశంబునఁ గుత్తుకదాట, డిట్టియా
వారుని సతీవియోగశిఖ నార్చుగల్పితి శాంతియే కదా॥

2

సీ॥ బహుజన్మమరణవిభ్రమచిత్రితం బైవ
సంసారమున లక్ష్మజన్మ మగుచు
నిజదీపకాన్వితైదేదృక్ప్రముఖ మైన
యాలంబనశ్రేణి నాశ్రయించి
యాపాతమధురిమ వ్యామూఢ హృదయు లై
పొగడు మూఁసులతోడి పొత్తుఁగాంచి
ప్రకటవైరస్యపర్యవసాన మై యున్న
తనదు గుహ్మకకొంత దాగురించి

గీ॥ యుండుఁబో రసాఖ్య నొప్పుచు శృంగార
మాదిగాగ మ్మణిక మైన రసము
దాన నేమి? రసము తాన బ్రహ్మచైవత
సత్సుఖాత్మకంబు శాంతరసము॥

3

మ॥ వినులోదాత్త మనీష భర్తృహరివిశ్వగంబు నా దృశ్యకా
వ్యము సంప్రీతి రచించె ముఁగి నామోహమును నామోహో
త్తముఁ డా శాంతరిసప్రభావ మగు నత్కావ్యంబు శ్రవ్యప్రబం
ధముఁ గావించెద నాంధ్రభాష నిజవాఙ్మతిపటియస్థితిఁ ॥ 4

—♦ క థా ర ం భ ము ♦—

సీ॥ కలమాదిసస్యసంకలితనానాక్షేత్ర
విహరమాణరమాసువిభ్రమంబు
కలంకతళుక శారికా శిఖావళనిత్య
కలకలాకులకేలికాననంబు
బహుగోపహస్ర సంపత్సమాక్షీగగో
చరశాలిగిరిపాలసంభృతంబు
కలహంససారసక్రొంచ కోకానెక
చారుకాసార వాఘూరయుతము

గీ॥ మగకలమహోక్షపటుతరామర్దకేలి
కలితకూలంకమాతటాంచలధరితి
మగధదేశంబు సశతసమ్మదమనోజ్ఞ
సాధుజనసన్నివేశ మై జగతి నొప్పి ॥ 5

ప॥ అమృతహవిషయంబు బహువిషయసంపన్నోహరంబును గంగాతరం
గిణీతరంగ రంగచ్ఛికరామరణ శీతలవాతోద్ధూతనానాలతాకుసుమ
విసర ధూలిధూసరిత వీధివిటంకంబును హృష్టపుష్ట జనసమాక్షీర్ణంబు
ను నైన పుష్పపురంబు రాజధానిగా. 6

క॥ అసదృశధీవిభ్రం డ
వ్యసంపరాయణుఁడు భర్తృహరి యను విభుఁడ
వృసుమతిఁ బాలించె, జగ
త్ప్రస్థమరకీర్తిప్రతాపభాసురుఁ డగుచు ॥ 7

గీ॥ అతని పట్టపుదేవి దీవ్యతనూవి
లాసజితరతిదేవి, కలాకలాప
మహితమతి భానుమతి యను మానవతి, న
తంబుఁ బతిభక్తి సయ్యయంధతియె తలపఁ ।

8

సీ॥ కలహంసబాలికావలికి నెన్నడసాంహ
గజప నుత్సుక మైన గమనశీఘ్ర
శరదందురుచిచకచ్చకలకుఁ జాకచ
గృము నేర్పఁ జను మందహాసకలన
గండుమీలకుఁ దేటికడుపుపాతు ఘటింప
గోరి యత్తాఁడు చూడుకల బెడంగు
కోకదంపతుల కెక్కుదుపొంగు సమకూర్పఁ
దొరకొను గుబ్బబంతుల తనస్సు

గీ॥ తనక కాఁ గూర్చి ధార సూతనవిధాన
కలన సృష్టింప నొప్పు నక్కాశిరాజ
తనయ కోకలే యమంగళోదర్క మైన
స్వప్నముం గని యా రాజనన్తమును ।

9

న॥ అయ్యనిష్ఠంబు సెప్పి, నిజమనోవల్లభ యుల్లంబు గాటింప నొల్లక,
తా నొక్కరుండ చని గంగాతటప్రాంతకాంతారంబునం దున్న
యొక్కమునియాశ్రమంబు సేరి, యందలి వేదవిధిజ్ఞుల యనుమతం
బునఁ దదుచితంబు లగు శాంతికీర్తీయాకలాపంబులు నిర్వర్తింపించు
చుఁ, గొన్నిదివసంబులు గడపి, మొక్కనాటి ప్రాతఃకాలంబున నగరు
సాచ్చి, యచ్చట ।

10

సీ॥ తూర్పుదోయ్యలికి ముద్దలబిడ్డఁ డై పుట్టి
కజకుండకటిపాత్రిఁ గాలఁ దన్ని
తొలుసంజకావిదావ్వలువ యన్వలదోచి
పొదుపు గుబ్బలిమీద నడుగు లిడుచు
లలితకోమలకరావలి నోలి నిగుడించి
తమ్మిలేజవండ్లఁ దట్టి లేచి

కలుపముద్రియల సింహముల్ నశనించి

కోకన పతుల కోమలలు ఘటించి

గీ॥ దీగ్గుతన భరణిమహగళి దీవ్యదరుణ

సలయశ్రేణి పై దన కిరణరాజి

పద్మరాగాంకురద్యూత బాదకొల్ప

బాల భానుండు దోతెంచు ప్బునంచు ॥

11

ప॥ శుద్ధాంత ప్రవేశంబు సేసి యం దొక్కచోట.

12

మ॥ అనిమీషస్థిరదృష్టి విస్మయవిశకాత్పుష్కరభావనా

వివిభిం బగు నెల్లనాం యువం, ద స్వీక్షించు న వ్యామూ

చంకాంద్యము కొత్తి మై మనకి నాశ్చర్యంబు గల్పింప, సం

జనితోల్లాసవిలాసభాసురముఖాబ్జశ్రీముతం పై మది

13

క॥ ఆతివ చివిస్మయోద్వ

చ్చిత్తి మగు వదనము సమున్న మిలవిలసత్కూ

లని మై, నిరవధించితా

ప్రకాంత మగు నాంతరంబు బ్రకటించెను బో ॥

14

ప॥ అని విశరించును నెరియు.

15

శా॥ ద్యూతక్రీడ రుచింప చెల్లు, మృగ మోద్యోగంబునం గానరా,

దీతం డెన్నడు నన్ను బానిచుం డెందో సుహృద్గోష్ఠి, కిం

కేతామణ్యవలీవిలోలదృగపాంశేనాప్రభావంబు న

చ్చోగో బంధము సేసెనో, యని కడుం జింతించెను చా మది ॥ 16

ప॥ అని యూహించుచు జేరంబోయి నిజమాతాస్థిర్యసంబున సుభాగతి

యగు న కాంతారత్నంబు సమయసముచిత వర్తనంబుల స్వస్థ

చిత్త జేయుచు నల్లన యిట్లనియె.

17

గీ॥ వదనశతపత్రమునఁ జాలుచాట దేల

పలుకుఁదేనియ? యో శతపత్రసయన !

నిడుచందురు నగు మోము నెరప దేల ?
పండువెన్నల, యో బింబధల సమోష్ణి ॥

18

గీ॥ పొలుపుసెందిన సంపెంగ పూవునందు
వెడలుదేరఁగ నేల ? యి వ్వేడిగాలి
కమలదళయుగ్మకం బేల ? కలఁక సెందె
హిమకణావృత మై యిట్లు, లిందువదన !

19

గీ॥ ఏల ? యీ మానముద్ర ? నీ కింత వంత
గలుగఁ గారణ మేమి ? యే చెలియరాచె ?
యకట ! తొల్లింటి చంద మిం పైన నెండుఁ
గానగారాదు నీయందుఁ గలికి ! నేడు ॥

20

క॥ కడుఁబ్రీతి నెల్లప్రాప్తును
నడుగులకుఁ మడుగు లొత్తి యఖిలజనులు నీ
యెడ వర్తింతును, చెలి! యే
వడువున నీ కింతవంత వచ్చెం జెపుమా !

21

ఉ॥ మాసినచీరఁ గట్టి, కలమాసిన నించుక రోయ, కెందు ను
ల్లాసము వాసి, యెంతయు నలంగెను చందనపంక మేమియుం
బూసినబాడ లేను, కడుఁబొక్కిన దీ యధరంబు దీర్ఘవి
శ్వాసపు వేడిమిఁ జమరవాలమనోజ్ఞవిసేలకుంతలా !

22

చ॥ అలరుల పొంతఁ బోవఁ, దలిరాకుల బాడ యొకింత సూడఁ గో
కిలకలనిస్వనంబు చవికి జెవిఁ దార్చు, మరందపానతుం
దిలమదవన్నిశిందకులధీరమనోహరగానమాధురీ
కలనకుఁ జొక్కఁ గేళివనకౌతుక మూన విదేల ? సుందరీ !

23

క॥ నాతుక ! నీసుగజైక
ప్రీతిఁజెరక్కితు నట్లు ప్రియుఁ డుండంగా.
నీ తీరున నేటికిఁ జం
తాతాంతం బయ్యె నీహృదయ ? మి వ్వేళఁ

24

క॥ అని పెక్కుతెఱంగుల న

మృనుశ్శేష్యకుఁ డచునయిన, మానిని మదిలో

ఘనరూప మైన మానము

గనుకని వెనఁ గఱఁగి బాష్పకణరూపమునఁ ॥

25

గీ॥ వెలి॥ నిగుడంగఁ గను లఱచిచ్చి చూచి

యేల హృదయేశ ! మ మ్మింత రేఱుచ మీకు ?

సంతయనువర్తనీయల మగుట కేము

నోమినారము కాము, తోల్పామునందు॥

26

క॥ అని లోనివెగటు దోపఁగ

వనితామణి వల్కుటయును వారనివేడ్కఁ

దనబాహుపాశబంధన

మునఁ జిక్కంబట్టి యవ్వీభుఁ డిట్లనిమెఁ ॥

27

సీ॥ ఇటు లాడ దగున ? యో కుటిలకుంతల ! నీకు

నాయుంటి పెన్నిధానమవ కావె ?

కంజాక్షి ! కల్యాణకల్లోలినివి గదా !

యస్సనీయూవ్యవాయమున కెల్ల

నాడు కన్గవ కీపు నవసుధారసలవా

సారావశేకసంచార వగుదు

నాకు నీ యాలింగనము గంధసారవాః

ప్రచురకర్పూరపూరప్లవంబు ।

గీ॥ నుదతి ! నాతల్పమున కీపు సురతశిల్ప.

కల్పలత విక నాకు నీ కాని చెడ్డి

యకట ! నిను ననువర్తింతు ననఁగ నెంత

భక్తి సేమితు నాపాలి భాగ్య మనుచు ।

28

వ॥ మఱియును.

29

సీ॥ శరదందుచంద్రికాసాభాగ్యవిభవంబు

కలి॥ నీతనుకాంతి కలనయంద

చంద్రోపలస్యందిజలబిందునివహంబు
నాతి ! నీపరిరంభణంబునంద
శ్రుతిపుటాచమనీయసుమధురామృతఘటి
యంత్ర మబ్జాక్షి ! నీయాస్యమంద
ప్రాధితఫలదకల్పలతాసహస్రింబు
చెలువ ! నీనునుపారు సెజ్జయంద ॥

గీ॥ యస్థలితధర్మదీక్షాసమాధిసమధి
గమ్యరమ్యాపురస్సమాగమవిలాస
మతివ! నీతోడఁ బాదలు నేకాంతమంద
యుండ నా కేల ? నాకమం చుందు నెపుడు ।

80

మ॥ అని యిబ్బంగి ననేకభంగుల విభుం డబ్జాక్షి లాలించినఁ,
విని యొ క్కించుక కల్కదేటి, యటు లేనిం ద్వన్వియోగానలం
బున నన్నుం బడఁద్రోచి పోయి యెచటం బుచ్చుం గల్గారైతి, రి
ద్దినముల్ వాకు యుగంబు లై చన, ధనీశ్రీనాథ! యందుఁ వెనఁగి॥

చ॥ కనుఁగవ బాష్పముల్ దొఱఁగఁగఁ జెలి మో వలవించి నిల్చినం
జనవతి శ్రీతి సాంత్యసవచస్థితి నిట్లను దేవి ! దైవవి
జ్ఞనపరిదర్శితంబు గృహచారవిపర్యయ మొందు వాపికోఁ
జనవలసెం జుమి ? దివిజ్జైవలిసీతలపుణ్యభూమికి ॥

82

మ॥ అచ్చటఁ దదుచితనిధికలాపంబులు నిర్వర్తింపం జేయుచు, బ్రాహ్మణ
పరతంత్రుండ నై యిన్నిదివసంబులు మసలవలసె, నంతియ కాని నీ
యందలి నిరనుక్రోశతం గాదు చూడుము.

83

గీ॥ నిజకరాజ్లిష్టకైరవిణీకృతంబు
ప్రణయదాయోపచారంబు పరిహరించి
యుండునే ? తాన విధిదుర్నియోగజనిత
మగు వియోగంబు వారయక యబ్జవెరి ।

84

గీ॥ అనుటయును కైరవిణీప్రేమ మది యొ కెత్తు
ముడిగిగొని కాల మొకభంగిఁ గడప నేర్పు

నట్లుగా దేని యదియు నా యట్లు బడుకుఁ
బతిపువర్ధర్శనాశ త న్నట్టి నిలువ ।

35

ప॥ అని యక్కాశి రాజపుత్రీ నిష్కార్యు వ్రచ్చుటయు న విభం డది
యట్టిద యని యంగీకరించి వెండియు.

36

చ॥ ప్రణయనిమగ్నమానసుల ప్రాణము లిష్టవియోగదఃఖిదు
ర్వ్యగవికలంబు లై పలుగువారఁ, దదాశయ నిల్పుఁ, గానినా
డణునిభమధ్య ! కైరవిణి య న్నలివాణివియోగమున్, సభో
మణివిరహంబు బద్ధినియు, మైదుయి సైచి మనంగ నేర్పునే॥

37

క॥ అని సముచితభాషణముల

వనజాక్షిం దేర్చు న య్యవసరమునందున్
విస సయ్యెఁ గలకలధ్వని
ఘనతరవాదిత్రనాన కలితం బగుచున్॥

38

గీ॥ అంతఁ జెలియును దాను వాతాయనంబు

సేగ నొయ్యనఁ జని చూచి, క్షీణివిభండు
విస్మయావిష్కృత్యదయఁ జై వెలఁదితోడ
నిట్లు లను గారవగుపుసాం పెనక మెనఁగ ॥

39

సీ॥ దేవి! నీవ జయించితివి గదా! యదే చూడు

మింతి యొక్కతె బీభత్సేశుఁ గాసి
విరహాగ్నిఁ జొరఁబాట వెఱచి చిత్రాగ్నిఁ జొ
చ్చి విశేశుఁ బ్రీతిఁ దా ననుగమించఁ
బాపు చున్నది పురంధ్రీవిశుద్ధచేమ
కనుపమానోన్నతి యావహిల్లఁ
బతులందు సతుల కుప్పటిలు తత్ప్రణయమా
హత్వ్య మిం తని చెప్ప నలవి యగునె ?

గీ॥ చితియె మెత్తని పూసెజ్జ, విభయె పుష్ప

శరుణు, మంటలె గంధరసంపుఁబూత,
లల కృతాంతుండా ప్రియబాధుఁ, డహహ! యిట్టి
మహిమ లన్నియుఁ దవ్విధిమములు గావె ।

40

చ॥ అమటయు నాసరోరుహదళాయతలోచన నాథుఁ జూచి యి
ట్లు ఝటితిప్రబుద్ధవిరహజ్వలనం బది యుండ, నెప్పుడో
తనువు చితాగ్ని కీగి వితతప్రణయైకరసప్రసన్నజీ
వన లగు వారికిఁ నదృశవర్తనమే ? హృదయేతే ! నావుకుకా॥ 41

వ॥ అయ్యపూర్వవచనంబులు నిజహృదయంబున కించుక యవధానంబు
గల్పించిన నవ్విభుం డవ్వెలందుకమొగంబునం జూడ్కి నిగుడించి
చూచుచు ని ప్పడఁతుక నిశ్చయం బెంతదూరమున కెక్కినయది
యిది దీనిమనోనిశ్చయం బగు నొకో యని విచారించుచుఁ దనమనం
బున. 42

గీ॥ తరుణహరిణావసాదనోత్పవములందుఁ
బడతుకలు పన్ను నవియకాఁ, బ్రాణ్ణ లాడు
విప్రలంభన వాగురావిశ్రమములు
కాక యివి నిక్కములె ? యని కాంతుఁ డపుడు ॥ 43

క॥ ఇది యంతయు నిజముగ నీ
మదిలో నున్నట్టివెఱుగె మానిని ! యన న
మృదవతి తావకవిరహ
వ్యథఁ గురింగిన మనసునిశ్చయమ యిదియనియె॥ 44

గీ॥ అది పరీక్షింతుఁ గా కని యతఁడు దనమ
మనసు దెలియంగ నీనివరముతోడఁ
గొన్నిదినములు చెలితోడఁ గూడియుండి,
వేట లాడంగ నని చెప్పి, వెడలి పోయె ॥ 45

వ॥ ఇట్లు నిజవియోగదోదాయమానమానని యైన యజ్జనరాలిం దన
మధురవచనరచనాచమత్కారంబుల నోదార్పియిదె యి మృణునాడు
తిరిగివచ్చెద నని తదనుమతంబునం దరలి చనియె నప్పుడు, 46

క॥ కనుగవ బాష్పము లురులఁగ
దనుగాత్రి విభుగడు దృక్పథము చాటి వెసం

జనునంతదాక నచ్చో

టన మ్రోవ్వడి నిలిచి కటకటంబడి చనియెన్ ।

47

మ॥ మఱునాఁ డే నరఁడెంత నన్న విభునమ్మాటల్ మదిం బెట్టి, య
మృణునాఁ డమ్మణునాడు నొక్కమొగి వైమానస్యము సైచి, య
మృణునాఁ డొక్కడఁ గూరుచుండి పతిసేమం బేమొకో! యంచుఁ ద
త్తటపా బుత్తి భరింపరానివగలం దా నుండఁ, దన్వంగికి । 48

వ॥ మున్ను దనపాఠేశువెంట నాభేటనహచరుం డై చన్న యొక్క
పురుషుండు.

క॥ పొడసూపి నెమ్మొగంబునఁ

గడు దీనత దోవఁ, బలుకు గద్గదికమొగ్గ

దడఁబడ, వెడవెడ నేడ్చుచుఁ

జెడిపోయితి మింక నేమి నెప్పుడు? ననుచున్ ।

49

గ॥ ఇతఁ డేమి నెప్పుడో యని

మతి గలఁగం దన్నుఁ జూచు మానినోడం

బలి మృగయారతిఁ జని మృగ

పతివారం బడియె నన్న పలుకు వచించెన్ ।

50

గీ॥ అట్లు వచించు నా దురాభ్యాస పలుకు

లంత మందకమున్న, తా నంత మొండె

జెలువ సుకుమారతర మైన శివితంబు,

వృంతవిరహిత మైన కొవ్వొరియ పోలె ॥

51

చ॥ నకియలు మూర్ఖయో యని వెనం బటతెంచెడు సంకలోన, య

ర్వికి డిగఁజాతె బల్బిడుగుజ్రేటున బద్ద మనోజ్ఞపుష్పవ

ల్లికయునుబోలె హా! యిది యధీక మధీక మధీక మమ్మ న

మ్మకు మని వాఁడు గూయిడఁగ మానిని మే నిక నేమి నెప్పుడు? 52

గీ॥ పెక్కు లుపచారములు నేసి పెద్దనడికి

మూర్ఖ గా దని తొమ్మలు మోడికొనుచు

నేడ్చుసకియలఁ జూచి వాఁ డేగఁ తేని
క య్యసత్యఫలం బిట్టి దని వదంప ।

53

సీః అచ్చట భూవిభుం డాభేటరతి మాని
పటకుటీరమునఁ దల్పంబు సేరి
తనపంచీయున్న వార్తకు ముందు రానున్న
పరిణామమున దృష్టిఁ పఱసి యుంసి
జత్త మొక్క-మ్మడిఁ జే నెట్టి కలఁచిన
తెఱఁగున లోలోనఁ విప్పికొనఁగ
నొం డెద్దియును దోప కొంటిమై నిట్టటు
లగుచుండ నెడమక న్నదరుటయును ।

గీ॥ నడలి యే హితాహితార్థంబు లెట్లును
నెఱుంగఁజాల కుందు రెల్లవారు
వాని మాన్చు యెఱిఁగి వాక్కుచ్చు నిజచేష్ట
నవయవములు జడము లయ్యు బభిరె ॥

54

క॥ అని తలఁచుచు ఘనచింతా
జనితోడ్యేగమున నిది భృశంబుగ నాచే
సిన యా దుర్మోత్రమునకు
సనుబంధముఁ దెలుపు చున్ని యని యెఱిఁగి మదిఁ ॥

55

వ॥ అకాశిరాజపుత్రిమనోవృత్తంబు నరయుచు వెడియు నన్న లేళ్ళ
కుం డాత్మగతంబున.

56

గీ॥ ఇంద్రవదనకుఁ బ్రియవిరహితము లైన
ప్రాణములు వాయు టది తృణప్రాయ మనుచు
నసదృశప్రణయూకుల మైన హృదయ
మందుఁ గలిగిన దృఢవిశ్మయంబై యగుచు ।

57

గీ॥ కుటిలమతి నయి నేను తగ్గణమునంద
యొకమృషాదోష మూహించి యుందు నేని

యట్టి దుష్కర్మఫలము నా కనుభవింప

కకట ! తప్పున యని యెంచు నవసరమున !

58

ప|| అవ్వారాహకుం డొయ్య నొయ్యనం జనుడెంచి యొడలు కంపింప
బడంబులు గుడివడ నెట్టికేలకు నేకాంతంబునం దున్న య న్నరేశ్వ
రుం జేరి మ్రోల నిలిచి దేవా ! దేవి కని యుక్తియంద వాక్తనం
భంబు వహించిన నుద్విగ్నహృదయుం డై య వ్యభుం డోరీ ! దేవి
కేమయ్యె నని యడుగుటయు.

59

గీ|| దేవ ! భవదాజ్ఞ యే శిరసావహించి

సముపదిష్ఠాభినయపురస్కరము గాఁగ

శ్వాపనాపాదితాపవిషయ మృహక్తి

దేవి క్షేమింప నని పల్కి తెరలిపడుచు !

60

క|| నిట్టూర్చి వాఁడు గన్నీ

రుట్టివడం దన్నుఁ జూచు చుండంగఁ గనుం

బెట్టిదపు గాలివీక్షన

నట్టిటు వడు ద్రుమము నట్లు లై నృపుఁడంతగా !

61

గీ|| అకట మూర్ఖాతమిన్రిమధ్యంబునందుఁ

బడియెనే ? దేవి మనసు చెప్పఁగద రన్న !

యనుచు మీశ్రోవ సూచుచు ద్వారబంధ

మానుకొని యున్న దేవి యున్నట్ల యుండ !

62

గీ|| అని మతియుఁజెప్పఁబోయెడు సంతలోన

బాష్పగర్గదకంఠం డై పార్థివుండు

కటకటా ! నేడు నాకు జగత్త్రయంబు

సంధికారాయితం బయ్యె నటర చెపుచు !

63

ప|| మతి రేమి సెప్ప నుద్యుక్తండ్ వయ్యెదవు నావుచు దేవా ! యేమి
సెప్పుచు ? నవ్నడు వెడలినన్న యన్ని శ్వాసవనపంబులు మఱి తిరిగి
రావయ్యె ననుటయు న మృదుజేశ్వరుం డ మ్మాటలకు నొల్లంబోయి

నేలం బడి వానిప్రియత్నంబునం గొంతవడికి నొక్కింత కలకదేరి
మఱియును. 64

గీ॥ అంబుజాతాయతాక్షి దేహంబునుండి
యకట ! యూర్పులె వెలివోయె నంటి కాని
భర్తృహృదీవలాకోత్సవముల విధిని
హతము లై పోయె ననవు గేహంబు విడిచి ॥ 65

ప॥ అని పలికి మరల మూర్ఛాపరవశుం డై పుడమిం బడి పరిజనప్రయ
త్నంబునం బెద్దప్రాద్దునకు లబ్ధసంజ్ఞం వై య వివ్రుండు వెండియు.

క॥ కలకంఠకంఠి య య్యు
జ్వలగాత్రమునుండి యకట ! చయ్యన న య్యూ
లలితవిలాసము లెమ్మెరు
బలపల నై పోయెనా యభాగ్యము కఠిన ॥ 67

గీ॥ కటకటా ! యెట్లు లక్ష్మీకర్మాన్ను వాసి
తాదృశం బైన శుభవీక్షితంబు సనియె
నకట ! యద యెట్లు లక్ష్మి యానంబువాసి
సమధునిస్త్రిశృంగునవచస్సనితి వోయె ? 68

ప॥ అని తలంచుకొని పలవించి యంత నుత్కంఠ వాడమిన నిప్పు డగ్గేబి
యెచ్చట నున్న దనివాని నడిగిన నగరబహిః ప్రదేశంబునకుఁ గొని
పోవఁబడు చుండఁ జూచితి నను తదుత్తరంబు వడిసి సోద్యేగంబును
సభేదంబునుం గా నతం డెట్లెట్లు ! నా యీస్థితకల్పలత చితాదా
హసముచితయని యొకో బంధుజనుల యీ వ్యవసాయం బనిచిత్త
విభ్రమంబునం బరిభ్రమించుచుఁ గ్రోధంబు వాడమినం గటకటా !
యది యెట్లెన్నడును సంభవింపఁ బోవదని వెండియు. 69

సీ॥ మన్మథజాఘ్నిత యస్మత్తనూనిహిత య
వ్వరగాత్ర తనులత వార కృష్ణ
ల ద్దానిఁ బ్రామామితోద్దామశిఖిఖం

చితయును నింధనాచితయు నైన
చిత కౌగిలింప సమ్మతి సేత యుచిత మా
నా కిప్పు డప్పద్ధనయన దాన
ప్రీతిమై స్నిగ్ధశివ కేసరశిఖా
మృదునిజాంగకపాలి మేలగించి॥

గీ॥ వేల్పు గావుత స్నేహాశ్రవద్ధ మైన
నాదు మదనాగ్నియందు విన్నాణ మెనఁగ
ననుచు వెన లేచి తేజఁ దేఁ బనిచి యెక్కి
పయన మై పోయెఁ బితృవనప్రాంతమునకు ।

70

వ॥ అల్లుపోవుటయుఁ నశ్రుదేశంబున.

మహాస్రగ్ధర॥

కవిసెం జన్మగదగ్ధాంగక వికలశవాక్షర ణోత్కర్షభా క్షే
రవశేత్రారారవాక్షరః పుటితిభ యోద్రాభాంతదాతాయ్యపత్నీ
ద్భవ వాతోద్ధూతభస్మోత్కరమును, సయనాంధంకృతిప్రేక్షనాసా
భ్యవకర్ష్యవంధ చేతోవ్యవధిపటు ఘామాంధకారవృజంబు॥ 71

వ॥ దాన నయ్యది శ్మశానవాటికయకా నెఱింగి తోడన వారువంబు
డిగ్గనుఱి॥ యం దొక్కయెడ బంధుపరివారపరివృతం బైన నిశేషశ్రీ
మృతకశేబరంబు గనుగొని యక్కటా! మన్మథేంద్రిరమృతశరీరం
బున కిప్పు డిప్పుట వాటిలైన యని నెచ్చుమాచ్చ మూర్ఛిల్లి నేలఁబడి
కొంతవడికిం బరిజనకృతంబు లగు నుచితోపచారంబుల నల్లన లేచి
యచ్చటిబండుజలం బెల్ల దన్నుం బరివేష్టించ నొక్కొంతసేపు నిశ్చే
ష్టితుం డై యుండి మొగం బెగయించి వారలం జూచుచు వెండియు
న విప్రభుడు.

72

చ॥ ప్రణయని మన్మథామరణవార్త చెవిం బడి సంతమాతృకుం
దృశనదృశంబుగాఁ దొలఁగె దేహ, మహా! యిపు డాసరోరు పేం
క్షితనవల్లి ని వ్విగిరి గన్నులఁ గాంచియుఁ, దన్నిరాశకా
రణముగ నైన, భర్తృహరిప్రాణము శేగక నిల్వఁ జూడుడి । 73

వ॥ అనిపలికి యూరిత మొడలి నుద్దేశించి మఱియును.

గీ॥ కటకటా ! కుంకుమము సోకఁ గాంతిదఱుగు
నలరుదండలు వైబడ నలత సెంకు
శైశిరారాతపంపు స్పర్శమున కైనఁ
గందువారును, నీమేను కమలయన !

74

ఉ॥ ఆకట ! యట్టి యి యొడలి కట్ట !, చితాచితాగ్రదారున
మృకకరణం, బుదగ్రదహనార్చిరు శానయనోపచారముం
జిక్కిని బూదిపూతయును, చెన్నటిపెక్కొగధూప మిట్లునా
కెక్కడ వ్రాసి తో' హతవిధి ! యిది నూచి సహించుచుద్విధి॥ 75

క॥ అని యిట్లు పెక్కుతెఱంగుల
జననాథుఁడు వగచు చుండఁ జనుదొచి యతః
ఖని దేవలిలకుఁ డను నా
రినిమంత్రివరుండు వినయతత్పరమతి నై ।

76

గీ॥ అ మృహః కజ్జగుణరాజి యభిరుతించి
వైవదిధి వైన పరిణానుదశవచించి
భావిక ర్తవ్యమున దృష్టిఁ బఱపి దేవ !
యాశ్వసిల్లుఁడు, నా నిట్టు లనియె విభుఁడు॥

77

ఉ॥ వేరి యాశుభాంగి జెరువెంటనె తానుచు జీవలోకముం
తాసి చనెం గ డయ్య ! నను భగ్నమనోరథు వీడి తొంటి యా
శ్వాసఁ, మిసీ ! యసువ్రజము వారక దానిన కూడముట్టఁబో
నీసున నాగి దుష్టవిధి యేచుచు నున్నది యి తెఱుగున॥ 78

78

సీ॥ అకట ! యిం తెక్కడియాశ్వాస మేన యి
తెఱంగునఁ జెనుఁగీడు చెచ్చికొంటి
నేన నాకయి పనిబూని కూపము ద్రోవి
కొని వీక్షిడితనానఁ గూలిపడితి
నేన కాలాహియాస్యము వట్టి తెఱచి గ్ర

కున దాని ము ద్దిడికొంటిబీతి
నేనకా దయమాలి యేపున ఖడ్గ మం
కించి కుత్తుకఁ గల్గిరించికొంటి

గీ॥ నేన లోనఁ బరుండి యహీనదుర్వి
వేకపరిపాకమునఁ జిచ్చు పెట్టికొంటి
నింటివాకిటి కహహ! యిం తెట్టు లొక్కొ
ఘోరదుఃఖంబు దప్పించికొందుఁ జెపుమ !

79

చ॥ అనుటయు న య్యమాత్యవశుఁ డాత్మఁ గలంగియుఁ బ్రీమై తదా
ననమునఁ జూడ్కి నిల్చి జననాయక ! యిమ్మెయి దుఃఖ హేతుపుర
ఘనతరలీల నున్నపుడ కాదె మహామహు లైనపెద్ద లె
ల్లను ధృతిబల్లిచే నవికల్పితిఁ గాంచి సుఖగ్రు నాపుమక !

80

శా॥ వైగుణ్యం బొకఁ డైన నించుకయు న వ్యామాఢీయం దున్నచో
నాగం జాలక నెమ్మన బు నిటు లాహా ! యేల పోనిస్తుఁ, ద
త్రైగుణ్యం బణుమాత్ర మైన నితరస్థానంబునం గాంచు నా
శాగాధల్ గల వేని, యేమిటి కనాశ్వాసస్థితిం బొక్కెదక !

81

ట॥ అని తనవచనంబుల కతం మస్తరం బిచ్చుటయునది యట్టిద యగు
గాక దేవా! యాపదలయగు ధైర్యం బొక్కటియ యవలంబనం బ
గుట మీయెఱుంగని యదియే? యనివల్కుచున్న య మృంతివరున
కన్నరవరుడు వెండియు.

82

గీ॥ అకట ! దైవోపహతుఁడ నై నట్టి నాకుఁ
గడిమి నీదృశవిప్రయోగము నెదిర్చి
యేయది ప్రతీతగతిఁ బొసేయఁజాలు ?
నా తథావిధధైర్య మేలయ్య ! చెపుమ ॥

83

క॥ అని యటు శవహోలాలో
కనకరుఁ డై తిరిగి చూచి కడు దీనత న
జ్ఞనవిభుఁడు వెఱియెత్తిన
మనుజుఁడునుం బోలె నగుచు మఱి యిట్లనియెక !

84

గీ॥ కడు సగాధంబు మనస్నేహజడధి యెందు
దేవి! యద్దాని పార మెద్దితివి నీవు
కటకటా! నేడు ఘోరవిఘ్నంబు దొడరి
యందు మునుగుచు మూర్ఛిల్లు చుందు నేను॥ 85

మ॥ కడుసంప్రీతి సనంగమంగళకలాకల్పంబు వై యుంటి వి
ప్పుడ నీ విప్పుడ హృద్విదారణవిధాస్ఫూర్తి విడంబించె ది,
ప్పుడ సౌభాగ్య సుఖైకయై మదసమ్మగ్గుండ నై యుంటి, ని
ప్పుడ నిశ్చీకత జీవకోటి కడ మై పోతిం జూచి యింతలో॥ 86

గీ॥ అనుచు నుద్వృత్తి నున్న య య్యధిపుఁ జేరి
దేవ! దేవికి హుతవహదేశ మిమ్ము
టంచు బంధుజనంబు పార్థింపుటయును
వలదు వల దని యతఁడు తీవ్రముగఁ బలికి॥ 87

ప॥ అలకవోడమి యస్మశ్రృతిషిద్ధ బగు ని క్కార్యంబున కెట్లు గడంగెడ
రీబంధువు లని యామాత్యు నడిగిన నతండు దేవా! యేల యిట్టిని
ర్బంధంబు కోపంబుపసంహరింతుం గదే యని సవినయవచనంబులం
బ్రాధింప నచ్చడ మృహీవిధుండు. 88

గీ॥ దైవహతుఁడ నటంచు నస్తలఁగఁద్రోచి
కాంతనెమ్మేచు పహ్ని కర్పింతు రేని
హృదయవంరోధమున కోప కేను నిపుడ
చితిఁ బ్రవేశింతు నిది సునిశ్చితము నుండు॥ 89

ప॥ అని సనిభ్రమోన్మాదంబుగాఁ జితాభిముఖుం డై పఱుగిడుచున్నం
గని చింతావ్యాకులతహృదయుం డైన య మ్మంత్రీయు నతనితోడన
పఱుగిడి యత్మాహితం బొందు జరుగకుండం జూచుకొను చుండె
బంధుజనంబులును నెద్దియుం దోపక విషణ్ణహృదయులై యూహ
కుండి రివ్విధంబునం బ్రవృత్తంబైన యీ యుత్తమకావ్యంబు నుచితర
చనాప్రచురంబుగా.

క॥ సుబ్రహ్మణ్యకృపాభ్యుది
త బ్రాహ్మవివిధవిలసి-తనిరస్తమనో
విభము, డనుములమేకట
సుబ్రహ్మణ్యుడు రచించె స్థిరఘటికా ।

91

అం దిది ప్రోక్షమాంశంబు

ఓం-తత్ -సత్

శ్రీ శారదామైనమః

భర్తృహరి నిర్వేదము.

ద్వితీయా శ్వాసము.

క॥ శృంగారరసవీరరస

పాంగాలోకనకశాసమంచద్రభమరా
లింగనసుఖతాంగ ! జితా
నంగా ! శ్రీ శైలచుల్లికార్జునలింగా !

1

ప॥ దేవా ! యవధరింపు మల్లు నిజకాంతానితాంతవిరహచింతా సమా
క్రాంతవృద్ధియుం దై చిత్తవిభ్రమంబు పొడను తమచిత్తచేష్టాకలా
పంబునం బరిభ్రమించు చున్న య న్నరనాథు నాశ్వసించు సుపాయం
బొందు గానక దేవతలకుం డను న మృత్రినస్తముండు త న్నే కాం
తంబునం బంచిన నొక్కయెడకుం బోయి వచ్చుచున్న య క్కంచు!
తన మనంబున.

2

గీ॥ అతిజరా భారసన్నతం బైన యొడలు
స్వామిశోకభరంబున సడలువాఁడె
పయిని దత్త్రవికారసంభ్రమము నైన
నింక దీనికి నవలంబ మెద్ది గలదు !

3

క॥ అని వగచికొనుచు నచటికి
జనుఁడెంచి యమాత్యవరుని సన్నిధిఁ దా బో
యిసపని తెఱంగు నెప్పుడు
నని యటునిటుసూడ నాతఁ డొ దొకచోటా !

4

క॥ మనసున మిఠోనిరూఢ
ప్రణయగుణగ్రధనసుస్థిరం బయి యిటు ని
ల్చిన యీ మరణస్ఫుటకర
తుని శోకం బెట్లు వెడలఁద్రోయం జనునో !

5

గీ॥ అనుచుఁ జింతించుచుండంగఁ గని యతండు
దనకు నవసర మీ నేకతంబునందు
దగ నమస్తంబు నెఱిగించి తరలె నంత
న య్యమాత్యుండు వోయెఁ గార్యారంభమున ।

6

ప॥ అప్పుడ మృహీకాతుండు వెండియు న య్యండజయాన మృతకళే
రంబుపయిం దృష్టి సారించి హదేవి! కాశిరాజనందని! యెందుఁ జోయి
తని పల్కించు- నిట్లూర్పులు గుడ బాష్పపూరితనయునుం డై-

7

చ॥ ప్రణయిమృతిగా వినందడవఁ బ్రాణము లీవు దొలంగ నంగనా
గణము యశంబు వోయె ద్రిజగంబుల నొక్కట చాటి, యేను ని
ర్భుగత జగుప్పితం బయిన యి య్యొడ లింకను బాయనేని యె
ట్లగుపఁ గలాఁడ న య్యుపజనాపయశఃపటుడిండిమధ్వనుర ।

8

గీ॥ కాన నిన్ను మదంక భాగమునఁ చాల్చి
యొడ లుదగానలమున కాహుతి యొనర్చి
మగువ! మఱుమేన నీ యనుస్మరణవశత
నిన్నుఁ బడయుదు నిదె చూవె నిక్క మచుచు ।

9

ప॥ మనంబున నదియ నిశ్చయం వికొని తదనురూపక్రియాకలాపంబునకు
నన్నధుం డై యుండ న య్యవసరంబున.

10

గీ॥ ఓసి! గారాబుడిబ్బిక యోసి! నాదు
పెన్నిధానమ! నీ వెందుఁ జన్నదాన
వకట! పాపపుడైవంట! పికటవృత్తి
నాదుడిబ్బిక నడఁబాప నాయ మటర ।

చ॥ అను నొక యార్తరావము రయంబున వీనులు సొచ్చినం గృపా
వననిధి య విభుండు ననువంటి యభాగ్యతముం డెవఁడో నె
మ్మనమున నార్తి సెంది ధృతిమాలి వగర్చుచు నున్నవాడు సాం
త్వన ముచితంబు గాదె జనవల్లభుఁ డై సదినన్న వానిగా ।

11

ప॥ అందును నీవృశం బైవ దైవవివశ్యయూబువ సంతిమశయ్యం బా
పింపనున్న నరుఁబోటివానికి నాకృత్యాణనం బను నీస్వర్గపాథేయం
బయాదితోపవతం బై చేకూరినఁ ద్రోసిచనం జన్మి ! యని యన్నె
లపు పరికించి పోవుటయు నచ్చటఁ దొంటితెఱుగున. 12

గీ॥ ఓసి! గారాబుడిబ్బిక! యోసి! నాదు
పెన్నిధానమ! నీ నెందుఁ జన్నదాన
వకట! పాపపుదైవంబ! వికటవృత్తి
నాదు డిబ్బిక నెడఁబాప నాయ మాటర! 13

చ॥ అని విలపించు చున్న శిథిలావయవుం గడువృద్ధు జోగి నొ
క్కనిఁ గని యన్న రేంఁగుఁ డచుకంప జనింపఁగ నాశ్వస్తి మో
యనఁకు! యటన్న బాష్పవికలాక్షియగు జెగఁబుంచి చూచి య
జ్ఞసంతితోడ దుఃఖవివశస్థితి దోపఁగ నాతఁ డిట్లనన్ ॥ 14

గీ॥ ఏటి యాశ్వాస మింక నా కేరి బ్రదుకు
నా యనేకగుణైకప్రణయిని బహువి
షయవిరిభ్రానుకూలసంచారశీల
నాకు డిబ్బిక యిట్లు న న్బాసి చనియె! 25

క॥ అనుటయు జాలిం బడి యా
యన ప్రేయోవిషయ మెంత యల్పం బైనం
దను వీడి చన్న శోకిం
పని వాఁ డెవ్వఁడు దుఃఖపరతంత్రుం డై ॥ 16

ప॥ ఇంతమాత్రంబున కియ్యోగీంద్రున కిట్టి దుఃఖంబు వాటిలై నన్న నస్తా
ద్విగుం కీవృశం బగు నాపద్విషయంబునం జెప్ప నేల? యని తలం
చుచు నైన నుచితవచనంబుల నాశ్వాసింతు నని పూని వెండియు
నతనిం జూచి యోగీశ్వరా! యేల యింతమాత్రపు వస్తునాశంబున
కింత దురపిల్లెడు నావుడు వలండు. 17

గీ॥ అకట! నీ వెన్నఁడవు నిష్ఠరాశ్మకుండ
వల్లుకా దేని యేతగ్గఁగాలి యెఱుంగ

కిట్టు లాడెద వంచు శోకించుటయును
నాతఁ డేతగుఁగాలి యె య్యది యటన్న ।

18

గీ॥ ఎన్ని యని, వాని నే గణింప నేర్తు,
వైన నొకొన్ని నెప్పెద నవధరింపు
మయ్య ! యని తన్మణికిని యాకళించి
కొనుచు నున్నట్లు లుండి యిట్లనియె నతఁడు ।

19

సీ॥ పీఠిమై బిడక లేరికొనంగ నదె వచ్చు
నదె వచ్చుఁ జలిమంట కగ్గిఁ దేర
జలసమాహరణంబు నలుపంగ నదె వచ్చు
నదె వచ్చు భైక్ష్యపర్యటనమునకు
బికిరంపుఁగూడు డాచికోనంగ నదె వచ్చు
నదె వచ్చుఁ బయిమూతె కావటింప
పచనక్రియకుఁ దా నుపకరింప నదె వచ్చు
నదె వచ్చుఁ గంచ మై యశనమునకు

గీ॥ లీల నదెవచ్చు నీరముల్ గోలుపనికి
నలసి పవళింపఁ చలగడి కదియ వచ్చు
గటకటా ! యింక నెట్టియక్కఱకు గాను
మాకు మాడిబ్బి తలఁపుల మానికంబు ॥

20

వ॥ అది నిట్టొప్పులు వుచ్చుటయు నవిభుండు.

చ॥ అగు నగు నట్లకా కిలఁ బ్రేయం బగు వస్తువునందుఁ దోచు నా
సుగుణము లిట్టి వట్టి వని చొప్పడఁ జెప్పఁ దరంబె యేరిక
జగమున నెల్లవారు విలసత్ప్రణయైకనిబద్ధబుద్ధు ల
ట్లగుట సుఖంబు తెల్లను బ్రచూర్ణగతుంబుల వారి కెప్పుడు । 21
వ॥ అయినను నశక్యఁజేరికారం బగు వస్తువినాశంబున కిట్లు లనుతపింప
బోలునే ? యచుటయు నయ్యోగివరుండు దీనాననుండు యయ్యో !
యేన యిద్దాని నిర్మాణపాటంబు పరీక్షింపం బూని నేల బడ
వైచిన నిది యిట్లయ్యె నట్లగుటాజేసి నా సంతాపం బనన్యదా
పంబు గావున ననివార్యరూపం బని కన్నీరు నించుటయు నతఁడు । 22

చ॥ తన హృదయంబు దానఁ గనుఁ దల్లడ మంద యతీంద్రుఁ జూచి యి
ట్లనుఁ బ్రతువస్తుహాని యెటు లైన సహింప నశక్య మట్టిచోఁ
దన యవివేక మొక్కడ కతంబుగ న య్యది నష్ట మైన నె
వ్వనియనువుల్ శరీరమున వారక నిల్చు నిమేష మేనియున్ ॥ 23

వ॥ అని తన కన్నుగవం గ్రమ్ము బొప్పజలమ్ము లల్ల నల్లనం దుడిచిగొని
ధైర్యంబు వహించి యయ్యోగిం గాంచి వెండియు. 24

క॥ భగవతి భవితవ్యత యది
యగణితమహిమాధ్య, ప్రియము నప్రియముం దా
ర్పగ దోర్పగఁ జాలు నన
ర్థగతిం బురుషుండు నిరపరాధిఁడు చుమ్మి ! 25

వ॥ అనుటయు నతని య వ్యచనంబు లాకర్షింపక య య్యతి నిజభగ్ను
భాండఖండంబు లెదం బెట్టికొని మొక్క-మొగి వానిోపు చుండ న
మృహిమండలాఖండలుం డచి సూచి ముసేంద్రా ! యేడువకుము
నీకింతకంటె నశ్వధికతమాబు లైన మృగ్మయరిజానయహిరణ్మయ
పాత్రికలగో నీ యిచ్చవచ్చిన దిచ్చెన భాంతిపు మనుటయు నతిండు
కరపటాబునం గర్గపుటాబులు చూసికొని యుల్లనియె 26

గీ॥ పాపము శమించుఁ గాత మి ప్పాటి మంటి
కుండికయె పరిణతి నిట్టి ఘోరదుఃఖ
మావహింపంగ న్వర్ణాదు లల్ల ! నాకు
మతియుఁ జెప్పెద విను మొక్క మాట నీకు॥ 27

మ॥ సమహాదోషమహాభవివ్రజముఁ జాంచల్యోచ్చలర్థంగ ము
గ్రామద్రాహ సముద్రభయంబు భయనక్రికూర మా నీ యన
ర్థమహద్ధిం బడఁ వోచి యుద్ధతవిపద్రభస్తాత్ముఁ గావించె న
ర్థము దా నల్పతార్థ మయ్యను మహార్థం జేల మాబోంట్లకున్? 28

గీ॥ అదియుఁగా కింతకంటె మే లైనదాని
నిచ్చెద న టన్న మాట య దేటి మాట

చులుకఁ జేసితిగా కండుఁ గలదె యిట్టి
క్రకటబహుగుణసుభగ యి ప్పాటి డిబ్బి ||

29

క॥ ఇది సుగభీరసువిస్తృత
యిది సుదృఢప్రకృతి యిది సుమృహసుస్పర్శా
స్పద, యిది మనోహరాకృతి,
మదిఁ దలఁచఁగ నిట్టి డిబ్బి మహిలోఁ గలదే !

30

వ॥ అనుటయు సనిశ్చేదంబుగా నతండు.

గీ॥ సులభములు సుగుణాధికంబులును నైన
యితరములు పెక్కులుండుఁ గా కేమి జగతిఁ
బ్రగాయమునఁ జూపె ! వస్తు విభోవమునకు
నెలది వొడిమించు వాడయ్య నే మైనఁ జేయు ||

31

క॥ ఇది యధికగర్వయ మను
మది వస్తువు గుణవిశేషమహింబు లు
ట్టిదు మోహాధిసము స్నేహను
యది గుణాపేక్ష మై యిది గాగు సుమీ !

32

గీ॥ అనుటయును యోగి యోగి ! ముగ్ధార్థకుండ
కేసలస్నేహమాత్రంబు కా వగవకు
మిది సురక్షిత యై యుండునేని నాకు
దేహపోషణకార్యంబు దీనికృతము||

33

వ॥ అనుటయు మునీంద్రా ! యిది యిప్పుడు వినవ్వుంబు గా కుండు నేని
యు నెంత కాల ముండఁ గలయది.

34

గీ॥ కల్పకోటియొ, యటుగాక కల్పశతయొ,
కల్పమొ తదర్థమో యుండఁ గలది యైనఁ
చేటున కొ కింత శోకింపఁ జెల్లు గాక
ద్విత్రిదివసస్థిరం బగు దీనికేల ||

35

క॥ వివిధవిషత్పదమును దు
 భ్రావమును నగు నొకలి పొగు పరికింపగ నీ
 కవుట యది పాణిపానం
 బువులకు నయినట్ల ; కడువిమోహకమవుటకా ॥ 36

ప॥ అత్తనను లోకం బేల విప్రియంబు దొఱంగి నియంబు ననువర్తించెడు
 ననుటయు నందులకు విభ్రమం బొక్కటియ కారణం బని యి
 భుండు. 37

క॥ ఇవి యి మ్మేలికిహితవ
 స్తువు లి య్యవి తొలంగి పోక దుస్సహనాభి
 ద్భవకారి యను తెలు పిరి
 వివేకవిరిహితం మనసు విభ్రమము సుమీ ! 38

క॥ అనఁసు ! ప్రియవిషయసౌప్తవ
 గుంకుం దొలుదొల్ల నెఱ ముఱిమొనర తుది న
 ద్వివిపాతంబుచి కిలతెను
 పెనువగిలం బొగుం దాని ప్రియ మేమిదియో ॥ 39

గీ॥ అక్రియము రాఁ చేసె వ్యభిచితయము
 పోక నేఁ బరమాహ్లాదమును ఘటించు
 వెనుక మాం దనుభేదంబు విడువఁ బ్రియము
 సప్రియంబును నరుట మోహజము సువ్వె ॥ 40

ప॥ అని యన్న లేంగుండు సెప్పిన న య్యోగి యది యట్టిద యగుట
 నేరుచు నెఱుంగుగు నైనను నా హృదయం బ్రతీకారప్రకారంబు
 గా దురపిల్లెడు నావును దశ్రుతీకారసాధనం బగు వస్తువిచారం బను
 ని పురమోహాయా తెఱిగియు దాని వినియోగంబునం దనమధ్యఁడ
 నన్న నొండు ప్రతీకారం బెట్టి యుండు నని పలికె నందుల కతండు. 41

గీ॥ కాన మరణమె తప్పితీకార మట్లు
 లగుట ని ద్దాని హృదయంబునందఁ దాల్చి
 యనువులు దొఱంగి యపలి జన్మాంతరంబు
 నందు నేతత్సనాఘండ నగును నేను ॥ 42

మ॥ అనినం బిన్నటినవు నెమ్మొగమునం దావిగ్భంజంగ న
జ్వలవాఘుడు ముంగి ననుంగొని యిదే సుసారిమూలంబు నాఁ
జను న మోహము దాని సంతతవిలాసంబులే గదా ! దుఃఖములే
వినవే నావును బెల్లి నర్చి యతఁ దుర్వీనాఘతో నిట్లనుట ॥ 43

గీ॥ మూఁగుని పరోపదేశవిస్ఫూర్తి యనఁగ
నిదియ కాఁ జెప్పుదురు బుధు లెల్ల దెసల
దీన న్యతమోనివృత్తి యగు నన్య
పటులేమిసావరుద్ధదీపమునఁ బోలె ॥ 44

మ॥ అనుటయు న విభుడు సవైలక్ష్మ్యంబుగా నభోముఖుం డై యెద్ది
యేని లెలుచుకొను చుండ న య్యోగిండుగ్రంథు రాజా ! యేమి చిం
తించెదవు నావును మహాత్మా ! చింతింప నొ డెద్ది గలను. నా స్వ
వాక్యంబులన నాకి ట్లుప దేశించి శోకాపనోదనంబు నేసిన మీ య
సాధారణప్రభావంబు దలంచి కొను చున్న వాడ ననుటయు. 45

సీ॥ అగు నది యట్టిద యననీశ ! యేము
విం భ్యనివాసినీదేవి నఖిలమద్యఁ
జూడంగఁ బోయి వచ్చుచు నిట్లు బున్న ని
స్సని సత్వసులభ మా కరుణకతన
యుష్మదేతత్ప్రబోధోన్మిలనము నేసి
నారము నావును నరవరుడు
ప్రకటప్రభావు లీరలు సిద్ధవరు లైన
గోరక్షనాథు లాశో య టన్న

గీ॥ నతడు నీ చెప్పినట్ల యౌ ననుడు తేమ
ప్రీతిఁ జూచుచు నే నుద్ధరింపఁ బడితిఁ
బరగ నట్టి మహాంధకూపంబు నుండి
యనుచుఁ దత్పాదపద్మంబు లందఁ బడియె ! 46

గీ॥ అతని లేవ నజ్జె న య్యోగివరుఁ డంత
మొక్కుఁగేలు ఫాలమున ఘటించి

యొక నెన్నటికిని నిట్టిమోహము సెంద
కుండఁ దెలుపుఁ డనియె నుర్వివిభుఁడు ||

47

ప॥ అనుటయు న యోగీంద్రుండు.

48

క॥ ఏ నింకఁ జెప్ప నేల మ

హీనాయక ! చెప్పఁదగిన దెల్లను దగ నీ
మానసమునంద దోచె, న
నూనోదోభుండ వైతి వోహూ యుచుచు ||

49

సీ॥ భవితవ్యతయ చాల బలవంతుగా లుటి

వఖిలంబుఁ దత్పరాయత్త ముంటి
స్నేహ మన్నదియె వ్యామోహవిభ్రమ ను టి
సకలవస్తుచయంబు క్షిణికి ముటి
ప్రియనిప్రియముల నిగ్గయము మూఢత యుటి
వొడలిజంజాటకం బుత్త దుంటి
వస్తుశత్రవ మెఱిగి వగుచు ట్తత్ర యుటి
మోహంబు సంసారిమూల ముంటి

గీ॥ వరయు మాలిన్యునికి నాశ్మదోషమునకు

నెద్ది కలము? స్నేహ మేల కలిగె ?
వస్తుశత్రవ మేమి ? వసుధఁ బ్రియం బెట్టి?
దొడఁ బడెంత దాని కడలు తెంత||

50

ఉ॥ తాన సుఖంబు నాఁ జరు పదార్థము, దీని నెఱుంగమిం బరా
ధీనమకాఁ దలంచి సుఖతృప్త సుదుఃఖదమున్ సుఖభ్రమ
స్థానము నైన వే తొక పదార్థము గోరి సతంబుఁ దత్కాల
గ్లానికి నోర్పుచుం దదుపలభికిఁ జేయును రెల్ల యత్నముల్ ||

51

గీ॥ ఇంత సేసియుఁ బడయర యేని వారి

దుఃఖమున కెండు నవధియ లోప దొక్క
వేళఁ బడసిన నది మనోవిభ్రమంబ
కాని దాన సుఖం బెందుఁ గానరాదు ||

52

క॥ ఐన సుఖభను వోవను

దానం దన కగు ఫలంబు దాత్మాటగ డెం

దానం దలంచుచు బ్రతుకె

ధ్యానంబునఁ దవిలి కడు వెతలు వడు చుండు ॥

53

గీ॥ అదియ మాయ యశంబు నాదిశక్తి

యది యనాదియు సాంశ్రియ నై చెలంగు

దాని కంతంబు తత్వసందర్శనమున

దాన నది వోవుఁ దివియచే దమము వోలె ॥

54

క॥ ప్రియ మిట్టిద యని తోచినఁ

బ్రియతామతి దనకుఁ దాన పెల్లూరి చను ని

శ్చయ మిట్టిద యయ్యును విచు

మయమహితా ! యీ యుపాయ మువడ కున్న ॥

55

గీ॥ శౌండవముపాయ మింక నొక్కందు గలను

ధారుణీశ్వర ! వస్తువిచార మునగఁ

నరియ నది మధ్యమోపాయ మునగఁ బరగు

తొలువెరవుకంటె నది కొంత సుఖ మగుట ॥

56

చ॥ ప్రియ మని నూచు : పుం గడుఁ బీఠిఁ బ్రయత్నము సేయు నప్పుఁ ద

జ్ఞయముఁ బొందు నపు విలసంతిఁ దాన సుఖించునపు ని

ర్ణయముగఁ దన్మనావళి మనంబున మెచ్చెడు నట్ల వాని ని

ర్భయవిషయప్రవృత్తులకు బకున నవ్వఁ గృతాంతుఁడవ్వడు ॥ 57

గీ॥ అధిప ! సంయోగములు వియోగాంతములు న

ముచ్చయము లెల్లఁ పరనాంతములు దలంప

ననయము క్షయంతములు నిచయములు జీవి

తములు మరగాంతములు నస్తుతత్వ మిదియె ॥

58

వ॥ అని యి య్యుపాయంబు నేర్చిన పెద్దలువస్తువుల సంయోగవియోగాది

రూపంబు లగు నవస్థావిశేషంబుల నప్రమత్తులై వ్రంతురు మజ్జయు

నీచెప్పినట్లు.

59

క॥ అతిబలవతి యగు భవిత
వ్యత యెంతకు నైన నేర్పు నటుగాన స్వయం
కృతవరకృతముల భేదము
మతిఁ దలఁపరు ప్రియవినాశమార్గమున బుధుల్॥

60

గీ॥ అధిప ! మూడవమార్గ మే మన్న వినుము
ప్రియవినాశంబు లం దది పెంపునేయు
న్నహవశమునఁ బొడము నమ్మోహ ముడిగి
నస్తుకోపంబు అరయంగ వలయు దాన॥

61

క॥ వినుము వియోగవినాశము
లను ని ద్దోషములె కాక యఖిలార్థములం
దుచు బాహుధనము
జనకత్వం బనెడు కీడు నమ మై యుండు॥

62

గీ॥ దాని నెఱుంగు నేని దగులాబు వొడమదు
భోక్త కెప్పు నరుని పుట్టు చుండు
దాన దశ్వినాశ మైవను గలకఁ సే
యంగఁ జాల దిది యధార్థ మధిప !

63

క॥ పుపుబోడి నీదు మరణ
శ్రవణమున చావ నేల సతి పతిసేవా
ప్రపణమణిఁ బ్రదికి యతఁడు త
నువుఁ దొఱగిన ధర్మ మను మనోభావమున॥

64

గీ॥ చి చ్చుటికి భర్తృసహగతిశ్రీ దలిర్ప
లీల స్వర్లోకసుఖ మందఁ బోలు గాక
భోగ వైరవ్యాభావనాస్ఫురణఁ జేసి
ప్రాణములు తల్లెణమునఁ గోల్పడగ నేల॥

65

క॥ విరహాన్ని యుండ నేటికిఁ
దరుణి చితాసలము సాద్వి తనువుఁ దొఱగ, ని

ర్భరభర్తప్రణయసిరం

తర లగుచెలుల కిది యనుచితం బనదె నృపా !

66

గీ॥ ప్రేమ యని దాని కొక పెద్దపేరు పెట్టి

తత్పరీక్షకుఁ గడఁగి యీ తప్పు సేసి

తది యొక మహాగుణం బెట్టు లయ్యె? దాని

కలిమిఁ బరికింప నే లింత యులుకు నెపును ॥

67

క॥ అతిసుభగాకృతి వత్స

స్థితశూనామదననున్విలాత్తుడ వచనీ

పతివి చతురుఁడ వమ్మద

పతి నీ విరహమున కోరువని యొక ఘనమే ॥

68

చ॥ ఘఃతరకానుభవవచు కాక మహాప్రణయం బటంచు నీ

కనిన గుణంబు వే తొకఁడు గల్గిఁ జెప్పుము వింద మితనూ

త్రన చెలి సంతనేసితి కదా ! మన దానిని కాదె నిష్ప్రయో

జనముగఁ దచ్చి తాగ్నికి వెసం నను వీఁ గమకించి తిమ్మియి ॥ 69

చ॥ పరమదరిద్రుఁడైనను గృహరహితుఁ డయినం బరాగవా

పరవశచిత్తుఁడైనను నపండితుఁడైనను నోభి యెన నా

తురుఁ డయిన నను సజనదూషితుఁడైనను నోర్చి యే కృశో

దరి పతిభక్తితన్మయతః దా సతని నసతంబు గొల్పుచు ॥ 70

క॥ తనకంటె మున్న మరణం

చినఁ దన విధి యనెను నేకచిత్తంబున వా

నిన యనుగమించు న వ్వని

తన కాదె బుధుర పతివ్రత యట్లుఁడు మహి ॥

71

గీ॥ వ్రతము నా నెంచు ధర్మైకరతిని విహిత

కృత్యములయందు బహువిధక్షేపములకు

నైచి య ప్పని నెరవేర్చు సరణి గాని

గృహకరాహతి కోర్వక నమయు టగునె ॥

72

ప! కావున నీకు నీ ప్రాయాలి యెడం దోచిన గుణవిశేషంబులు మా
గ్ధ్యమాశ్రవితంబులు గాని పాతివ్రత్యఫలభూతంబులు గానే ర పని
మతియు సరేం దా ! యిప్పు డుత్కటదుఃఖాభిషంగ లాంగలావక్య
ప్రం బై వస్తువివేకరసాననేక సంపన్నం బగు నీ హృదయక్షేత్రంబు
విజ్ఞానబీజావాహంబున కెంత యేనియుం దగి యున్నయది వినుమని. 73

శా! కృష్ణం బ్రాహ్మతశ్చేః జో విదుము సంకల్పంబు సంకల్పని
ష్పన్నం బిన్నిబిడాధ్యహేతు వగు సంసారం బొగిం బోవు నా
సన్నాపంబునఁ బొందఁ గందు మనుజేశా ! దేశకాలావ
చ్ఛిన్నాద్వైతసుఖాత్మకం బయిన సచ్చిద్వస్తుతత్వంబు వాఁ ॥ 74

క! సుమహితభక్తిభరంబున
శమివను పాదముల కెఱిగి జనపతి మునిస
త్తమ ! యాశాపరివర్యా
యము లగు సంకల్పములు నిరస్తము లయ్యెన్ ॥ 75

మ! ముకులీభావము బొందు టాదిగ నిజామోదంబు సమ్మోహదా
యక మెంత న్స్వప్నోపభోగము విపాతాపాదకం బ బృహ
నకశృష్టావిషవల్లరీచితతిఁ గృష్ణం ద్వప్సిపాపంబుచే
నకలంకీక్రియఁద్రేంపఁ గంటి నిక ముక్తావస్థ నా నెట్టిదో ! 76

ప! మీ నుడివిన యా తత్వచింతనంబు నేయు విధం బెట్టిది నావుడు స
మ్మునీంద్రుండు. 77

గీ! విషయసంహతి నుండి తివిచి మనంబు
శూన్యమునఁ బొందుపఱుపు మశూన్యబుద్ధి
స్వప్రకాశంబు నిరతిశయప్రమోద
హావమును నై వెలుంగు నీ రూపుఁ గందు ॥ 78

చ! అనుటయు నట్లి కాక మహితాత్మక ! మీ యుపదేశముగ మనం
బు మననంబు నేసికొనఁ బోయెద నల్లదె కానవచ్చు ని
ర్జనవనవాటి కంచు నృపనత్తముఁ దేగుచు నుండ సిద్ధుఁ డ
జ్జనపతివజ్జఁ బోయె గుణశాలిని శిష్యు గురుండు వీచునే ॥ 79

వ॥ అది యంతయు నెఱింగి దేవతలకుం దాహా! యి యోగ్యింద్రుండు
మత్స్యాన్ధసంబు రిక్తసేయక నిమిషమాత్రమున నరేంద్రు డేర్చి శృ
శాసనాటికి బాప నవవాటిం జేసెవాడు నేనును నటఁ జూయి
యనంతరకరణీయంబునకుం బ్రయత్నించెదఁ గాక యని. 80

గీ॥ ఉపవసంబున కేగి య యోగివరుని
గూడి యం దోక్కచోటఁ దాఁ గూరుచుండి
నిశ్చలధ్యానకలనావిరిష్టితాత్ముఁ
డైన య న్నరనాయకు నచటఁ గాంచి ।

81

సీ॥ పటుశక్తిఁ గుదియింపఁ బడు చున్న ఘనశోక
జలధితరంగసంచయము నెట్లు
బహిరింద్రియశ్రేణి పరగు చున్నది యచు
చలన్మృత్తి యెంతయు నుఘోషిల్ల
నదియ య పైరు వెన్నఁ డతిశోక నావనా
నకశిఖాసాగ్రదీపవిభావ
భాజనస్థితి మిచ్చు బహిరింద్రియశ్రేణి
దగనిరోధిఁపక ధరణి నెంచు

గీ॥ నల్పు మైనను నిర్వాణ మందఁ గలఁడు
శాంతుఁ డగు నెంత సృష్టుఁ డేల సౌశయింప
నచుచు నటఁ జేరి యొకచోట నధిపు నెఱుట
నవినయంబుగ నుండె నా నచివరుడు ।

82

వ॥ అప్పు డ న్నరపతి సిద్ధపతి జూచి దేవా! యవిర్వచనీయం బగు
విజ్ఞానసుఖాస్వాదల బొం దుదయించు చున్నది నావుడు నదియ య
భ్యాసపాటవంబునం బూర్ణానందహాతు డై నిలువం గలయది తత్సా
ధనం బగు నష్టాంగహతయోగంబును సమయంబున నుపదేశింతు
నని య మృహాత్ముండు నుడివిన మహాప్రసాదం బిది యంతయు వరంబ
కాక యని య విభు దూఱకుండె న య్యనసరంబున । 83

గీ॥ వసుమతీశ్వరుఁ డీ సిద్ధవరాని వలన
శాంతిసుఖ మందు చున్నాఁడు సమయ మిదియె

యని యమాత్యుండు నృపుఁ జూచి యధిప ! దేవి
కన్నసంస్కారమున కింక నానతిండు ॥

84

గీ॥ అనుటయును నది వినియును వినని యట్లు
యధిపుఁ డుడంగ వెండియు నట్లు యడుగఁ
జలునగవు నెమ్మొగంబునఁ జెంగలింప
నవసరంబు వ్యతిక్రాంత మయ్యె ననుచు ।

85

ఉ॥ ఆ మమకార మున్న సమయంబున మంత్రివి నీవు మాకు ; నీ
శేనును నానతీ గల మహీశుల మంతియ కాని సద్గురు
శ్రీమహిమోపలబ్ధశుభసిద్ధిసమగ్రుల మైతి మిప్పు త
తామమహావిమోహశరుకాండము కూటివేళ్లతోఁ బడెన్

86

క॥ కావున నాజ్ఞాపనవిధి
కీవ యొడయఁ దగును వొల్ల వేనియును యవ
దూహరపుత్తుం డొడయఁడు
నా విని యమ్మొత్తి మునిజనప్రభుతోడన్ ॥

87

గీ॥ నియమిండ్రి ! కాలసర్పవంశసమునఁ
దేలువినము వెడలఁ గీయఁ దగునె
యనుచు వగవు దోప నాఁడినఁ గని సిద్ధ
వరుఁడు వలుకు మంత్రివరునితోడ ॥

88

క॥ నను దూర నేల యిమ్మెయి
ననఘా ! పతి శోకసులభ మగు నిర్వేదం
బున నున్నవాఁడు నే ని
న్ననువర్తించెద మరల్పు మయ్య చతురతన్ ॥

89

ఉ॥ నావుడు తేని జూచి నరనాయక ! ము న్నవనీతసంవిమం
దై విపుల్లోగ్ర తేజము సమర్థతఁ జక్కఁగఁ గాచి పాకసం
భావన సూకుసంకలనభంగిఁ దలిర్పఁగ గూర్చికొన్న మో
దావహరాజ్య మాశ్రయముక్రియన్ రుచియింపక యున్నె తేనికిన్ ॥ 90

గీ॥ అనుటయు నృపాలుఁ డ య్యమాత్యవరుఁ జూచి
సరసదరహానరేఖ యాస్యమున వెలయ
మున్న చెప్పితి విచు మంత్రిమూఖ్య ! యట్టి
యవసరంబు వ్యతిక్రాంత మయ్యె ననుచు ।

91

శా॥ కాలవ్యాల విషానలోగ్రవటుదుఃఖాపాది దోషజ్వర
జ్వాలా తీవ్రవికారవాంతిజిగ్రాంతిం గడుం దూలి యి
ట్లోలిం భుక్తివిచారదోషశునోద్యోగంబు మై నున్న నా
కేలా మధ్వభిఘాతాజ్యసదృశం బీరాజ్య మిం వయ్యెడిగి ।

92

క॥ అనిచ విని దేవశిలకుం
డః ఘా ! నిజభుజసమార్జితానూనమహి
ధన మైన మానసావ
ర్జన మొనరింపంగ నేల చాలదనవుడుగ ।

93

గీ॥ ప్రాణిపీడనమునఁదన్నుఁ బడయ వలయుఁ
బ్రాణములు నొవ్వఁ బిదపఁ గాపాడ వలయుఁ
బ్రాణసంకటకారి యల్పవ్యయంబు,
నర్థము న్వినాశమునఁ బ్రాణహాని సేయు ।

94

క॥ అర్థ మనర్థం బనుట య
భార్థము సుఖ మొక్క లేక మైనను లేద
య్యర్థసమర్థత గల యక్క
తార్థనకుం బుత్తుఁడును భయదశత్రుఁ డగుగ ।

95

క॥ అనుటయు నక్కట ! యిస్సీ
యనితర సంప్రార్థితంబు సరయ నధన్యం
బును నగు నైర్థన్యము నెడ
జనవర ! బహుమానదృష్టి ననునే యనుచుగ ।

96

ప॥ ఆ య్యమాత్యుండు పలికిన నమ్మహివిభుండు పెండియు ని ట్లనియె॥ 97

చ॥ పరిజన మానసేయదు నృపాలురతోఁ బగ రాదు శంకయుం
బూరయదు దొంగకై యడలిపోఁ బని యుండ దధన్యమట్టె పే
దరికము ధన్యమట్టె ధనితాస్ఫురణం బగుఁ గాక యా తటి
త్తరలనుఖైకలోలుర వళం బది మాకు రుచింప ది య్యెడగఁ । 98

వ॥ అనిన విని య మ్మంత్రివరుండు దేవా! సుఖోపనత యై యెల్లతెఱు
గుల హృదయామోదిని యై యున్న యి మ్మేడిని ని ట్లవమానింపం
దగునే యనవుడు న వివ్విభుండు. 99

నీ॥ అసదృశౌ దార్యవీర్యార్జవలావగ్య
కలన నంతయుఁ బ్రీతిఁ గడలుకొలిపి
ద్విష్టకాలానురక్తి దలిర్పఁ గానెలి
కడసన్న తొంటి య ప్పవమితేంద్ల
నక్కట! యల్పభుక్తావరక్తులఁ బోలె
వెరువెంట నప్పడ విస్మరించు
జనవాక్ఫలమున నుత్సంగనంశ్రితుఁ డైన
దయితు నేనియును నిర్దయతఁ దెగడు ।

గీ॥ వారకాంతయ పోలె ని వ్వసుధ యేష్య
దేస్యదభినవమణాగ మేచ్ఛఁ జూపు
నెలమి నను బహుమానించు నేని దీనిఁ
బరగ నే నేల యిబ్బంగిఁ బరిభవించు । 100

ఉ॥ ఇంచుక మెచ్చ దిప్పడగు యెంత భరింపడి ప్రాచు చున్న దేవ్
పించుఁ బ్రవల్లదశృఖురసీరవిదారణు లైన వీరులం,
గొంచ కనిం బ్రియాసుపులఁ గోలుపడుం దనకై యెవండు, త
త్రాపించిత దేహరక్తపటుధారలు గోలి సుఖంచు నిచ్చలుగఁ । 101

క॥ నావుడు భూవరుఁ గనుఁగొని
దేవతిలకుఁ డధిప! భూపతివదం చిది సం
భావితబహుజన్మాంత
పాపనకర్మఫల మేల పాసెద వనుడుగఁ । 102

ఉ॥ భూపతి యన్న రోగములు వోవు భయంపడి, దర్పవహ్నిసం
తాపముచేత శోకములు దవ్వ దొలంగవు, రాక యుండ వే
యాపదలుక, గృతాంతుడు మహావ్రభు డీతఁడటంచు బాణముల్
వాప నశక్తుఁడై చనఁడు, పార్థివతామడ వింక నేటికి ॥ 103

క॥ అనుటయు మిముఁ గని యిమ్మై
వనటం గడు నేడ్పు బంధువర్గము విడువం
జనునె సరనాథ యను నా
శని మోమునఁ జూడ్కి నిలిపి ధరణిపుఁ డనియె ॥ 104

క॥ పరనాపు లైన చుట్టలు
పరలోకప్రవణుఁ జూచి పరిణామమునం
బరమాహ్లాదము సెందును
రరయం దదితరుల చంద నుది యెట్లన్న ॥ 105

చ॥ మనమున నుల్లసిల్లుచు నమోదగతిం బలవింత్రు నాశనం
బునకు, బ్రహ్మస్థికిం గడుఁ బ్రమోదము సూపును రాత్నఁ గ్రుట్లుచుక,
ఘనతరవంపదక బహుసుఖంబులఁ దేలుచుఁ దిట్టుకొందు, రి
జ్జనములు చుట్టలైన నిఁక శత్రువు లెవ్వరు ? చూచి చెప్పమా ॥ 106

ప॥ అనినం దేవా ! యత్తైన దాదృశు లగు నాబంధువులచేత నేనియుం
బరులచేత నేనియు ని య్యవని యాక్రమింపం బకున యేని నెట్లు న
హింపఁ దగు ననుటయు. 107

ఉ॥ వీరు మదీయు లేను మఱి వీరల వాడ నటంచు మూఢు లై
యారసి పుత్రబంధువిహితాహిత భేదము సూపు చుండు రె
వ్వారును దాదృశభ్రమము వాసె నిఁ కేరికి బోయె నేమి యి
ద్ధారుణి పాపకాణి వృథావ్యథఁ జెందదు నామనంబు నా ॥ 108

క॥ దేవతలకుండు వెండియు । దేవీ! యో రాజ్యలక్ష్మీ తెగితివె యకటా!
నీ పని వాపోవుటయును భూవరుఁ డెలనగవు వదనమున బాలుపార ॥ 109

సీ॥ కాలకూటకటుత్సకలనఁ గైకొనఁ గాని
 యమృతంపు మధురిమ నంటికొనదు
 సలితక్షరదూప మలవరించెన కాని
 సురగరుత్యాగవైఖరి గ్రహింప
 దార్వాన్ని వేడిమి నభ్యసించెన కాని
 యందుకీతలభావ మందికొనదు
 కల్లోలచపలతాగరిమఁ గాంచెన కాని
 చింతామణిస్థైర్యసిద్ధిఁ గనదు॥

గీ॥ బహుదురర్థానుబంధిని, పాపమూర్తి
 తెగినఁ దెగ నిమ్మ లచ్చికై వగవ నేల
 యని పలికి వేడి యిట్లను న య్యమాత్య
 వరుని మొగమునఁ జూచులు నెరసికొనఁగ ।

110

సీ॥ నహుషుండు స్వారాజ్యమహిమంబు గోల్పోయి
 యొక కొండచిలువ యై యుర్విఁ బడియె
 జైవాశ్వుకుండు నిజాచార్యు దార గ్రహించి
 సంతతక్షయబాధ సమసిపోయె
 నింద్రుండు గౌతము నిల్లాలి కాశించి
 యొడ లేల్ల యోనులై పుడమిఁ దొలగె
 బలి విప్రవత్రయోజ్వలవిభూతి వహించి
 తెమలి పాతాలమూలమునఁ దెరలె

గీ॥ నిందఱును నంకతలములం దివ్వెడంగు
 తింతి యుండఁ గదా ! పార మెద్దులేక
 ప్రకటసంసారజలధివీచికలఁ జక్క
 చిక్కు వడి పోయి రిం కేమి నెప్పు వలయ ।

111

మ॥ అనినఁ దైవతపూజనాకలనసాధ్యస్వర్గపాత్రైకసా
 ధన మీరాజ్యరమాకటాక్ష మనిఁ దానా ! సదర్థానుబం
 ధిని గా కుండెమఁ బార్థివేందీర ధర్మశివాభ నా నాతఁడి
 ట్లను నమ్మంత్రవసుం గముగొని నముద్యత్సారవాచాన్యము॥ 112

గీ॥ అనఘ ! భగవంతుఁ డైన నారాయణుండు
సచ్చిదవభావమాత్రప్రాజాప్తీయుండు
సర్వభూతాధివాసి విశ్వమయుఁ జాతఁ
డలర వేల్పుల గొడవ యే లయ్య మనకు ।

113

సీ॥ వలది కోర్కెలు దీర్చ వెలివోని మగ దుండఁ
విటులకై పొరుగిండ్లు వెదుక నేల ?
జ్వలదుగ్రతేజఁ దై పాలుచు పావకుడుండ
వెడమిడుంగురలకై యడర నేల ?
వండువెన్నెల లెందుఁ జూపు చందురుఁ దుండ
గునుకుఁబురువులకు నై మిడుక నేల ?
కడలోని పాటు గంగాతనూహం బుండ
ముటికిగుంటలకు నిట్టలుక నేల ?

గీ॥ యమృతరస ముండ మందుల కరయ నేల ?
రాచసిరు లుండ మెదకు లేరంగ నేల ?
యాశ్చ యై లోని నిలిచి నారాయణుండు
వెలుగు చుండంగ వేల్పులఁ గొలువ నేల

114

ప॥ అనుటయు సద్దేవతలకుం డ వివేకుం జూచి దేవా ! అది యట్టిద య
గుం గాక ! యట్టైనను, జవ్వనంబున నుపభుక్త విషయుండ వై తనిసి
యవ్వల విత్పన్నుండ వగుచు వేనియు ని వివేక్షానంబు వార్ధకంబున కొ
క్కింత కార్యకారి యయ్యెడుం గాదె నావుడు, వెండియు న వివేకుం
డిట్టయె ।

115

క॥ ఉపభుక్త విషయుఁ డను నతి
వివరీతక్రమము సేత వెర వట్లగుటగా
వృథసచివ ! విషయతతిచే
నుపభుక్తుం డనుము మనుజు నుజ్వలఫణితిగా ।

116

గీ॥ విషయవితితి ననుభవించు చున్నాడ నే
నని మతిభ్రామమున నాడు మనుజుఁ

డదియ నిక్క మైన న విషయేచ్ఛయ
విషయసిద్ధిపిదవ వీల కున్న ।

117

గీ॥ అట్లు లగుటఁ జెఱకు నట్లు ల విషయముల్
ప్రీతి నరుచి బీల్చి విప్పి చేసి
తనిసి వార్ధకమునఁ దా బెండువడఁ జూచి
విరసబుద్ధిఁ దామ వెడలి పోవు ।

118

ప॥ మఱియును.

గీ॥ అజయు నజము ననుట యాకారకృతభేద
కలనఁ గాని యొండు గాని యట్లు
విషము విషయ మనకు వేర్పాటు జనమృషా
కల్పితంబ కాని కాదు నిజము ॥

119

ప॥ వార్ధకంబున విత్సృష్టాడ నైనం జాలు నని యుపదేశించితి నదియు
నుం జెప్పెద వినుము.

120

ఉ॥ పాపపుద్బున్నయెల్ల నెలఁబ్రాయమునకా వెడలింపరానిచో
నోపికఁ బట్టి యెంత శ్రమ మొందిన నవ్వల వీడి పోవ దు
దీపనకారిచువ్వె భువీ దృష్టకు వార్ధక మట్లు గానఁ దా
నేపున దాని నాపయ జయింతు న టన్నది వట్టిదే సుమీ !

121

సీ॥ దంతపంక్తికిఁ గల దార్ధ్యముఁ జకురసం
పవకుఁ బ్రా పకు తమోమలినరేఖ
తనకు కన్నోయి తత్తద్దాహకత్వంబుఁ
తనువున కున్న యత్ర రుణిమంబు
నాయష్యమునకు నిం పగు దీర్ఘభావంబు
ననువానిఁ, పటుజరావ్యాధి కతనఁ
బరిభూత మైన యా ప్రాణికిఁ గలవాని,
సకరణస్థితిని నల్లఁచువాని,

గీ॥ నా తవగ్గవిభూతి నొప్పురువాని
 ననద్యతోతాహకలనఁ దా నావరించి
 పాపపుండ్రస్థ సంతోషభరిత యగుచుఁ
 ద్రుల్లి పడు నది ముదిమిచేఁ దుంగు పెట్టు । 122

ప॥ అనిన న మ్మాటలకు నిరుత్తగుం దై య య్యమాత్యసత్తముం దింక
 ని మ్మహీవిభుండు తొంటి తెఱంగునకు మరలుట యపింభవం జని
 తలంచి య యోగిపుంగవుం గనుంగొని నిట్టూర్పు వుచ్చి మహాత్మా!
 యెయ్యది కర్తవ్యం బనుటయు నతండు. 123

గీ॥ జనవర ! యీ వైరాగ్యం
 బున కంతకుఁ దాన బీజభూత గదా ! య
 వ్యనజాక్షి భానుమతి యా
 మెను జూరిము ర మ్మటంచు మెయ్యింకొల్పి తగ్గ । 124

గీ॥ తన పెంట తేనిఁ గొని చని
 కనుఁగొను మని నకలసిద్ధిని య మ్ముని యా
 తనికి నిజయోగశక్తిం
 బునరువగతజీవ యైన పొలఁతుకఁ జూపె । 125

ప॥ అంత నట్లు నిజమహిమంబునం బునరుపాత్తజీవితయైన య పూరంధ్రీ
 రత్నంబు సూపి యామె కింకను స్మరణంబు రాకమున్న శుద్ధాంత
 కాంతాజనయోగ్యం బగు యానంబుఁ దెప్పించి యుం దెక్కించి
 యంతిపురంబు సేర్పం బంచి ము న్నామె నిలిచి యున్న ద్వారదేశం
 బునండ పరుండం బెట్టించి యా సిద్ధవరుండు మనజవరు నందుండ
 నియమించి పరివారంబు నెల్లం జూప నాజ్ఞాపించి తానును సంతర్పితం
 డయ్యె నని యి తెఱంగును. 126

గీ॥ పుణ్యనిధి యైన ముని ప్రా
 బిణ్యము ప్రకటితము గాఁగ వేంకటమబ్బి
 హృద్యకవి నకలబుధజన
 గణ్యముగ రచించె దీనిఁ గమనీయగతి ।

శ్రీశారదాయైనము.

భర్తృహరి నిర్వేదము.

శృతీయా శ్వాసము.

క॥ ప్రింగజటాకిసలయవయ.

గంగాంబుకణప్రసూనకలికావ్రజ, సా

రాంగాంకఫల, సురద్రుమ

దంగా! శ్రీశైలమల్లికార్జునలింగా!

1

ప॥ దేవా ! యవధరింపు మట్లు సిద్ధప్రభావంబునం బునరావృత్తజీవిత
యైన య బృహనుమతి య య్యంశః పురద్వారదేశంబు జేర్చుం బడి
యుండి కొంతసేపటికి లబ్ధసంజ్ఞ యై యల్లన లేచి తన ప్రాణేశ్వరుం
గాంచి సంతసించుచు లేవ నుండి య ప్పనికి జాలక నిస్సహనిష్ఠా
మంబు లగు నిజాంగంబులు వట్టి యెల్లెం బ్రార్థించిన నశం డూట
కుండుటయు నామె విలక్షణవదన యై నాథా? యో పరాజ్ఞుఖండ
వైతి వని యడిగి నదుశ్చరంబు గానక యక్కటా? నా దేహస్పర్శం
బునందును నింత నైముఖ్యంబు సెందం గారణం బేమని యడిగిన
వతండు.

2

గీ॥ ఏను మరణించు చున్న నీ విట్లు లసువీ.

యుక్త వయ్యెదు గావున యోగశక్తి

విందుకుఁ బ్రీతిక్రియాన్ధి నై యేను నజర

మరురమును నైన పద మంద నానవడితి ।

3

చ॥ అనుటయు న వ్వెలందుక భయంబున, మాటల వ్రేగు సూడ ని

జ్జనపతి నన్ను వీడి చనుచందము దోచెడు నెట్లు తన్నివ

ర్తన మొనరించు దాన నొ కదా! యని యైనను జూత మంచు నా

తని వదనంబునం గనలు దార్చొను చంచలదృష్టి వైచిన్ ।

4

న॥ అస్య ద మ్మనుజేంద్రండు తన మనంబున.

చ॥ ఇవె తరలాబ్జపత్రోనయానాక్షీసరత్పటుకాలకూటకా
టవకుటిలంబు లై చను కటాక్షము లియ్యవి మీద వ్రాలినా
వివశతః గొంత సేపు గడు విహ్వల మై యిదె నాదు మానసం
బవిరల మోహాసంతమనమందు వడిం బడిపోయె నొక్కటా ॥ 5

గీ॥ అధికదుస్సహ మార ! తొయ్యలుల తరళ
భావభంగురదృశోగపటునిపాత
మది మనంబున సుపిపక్వ మయ్యె నేని
యివ్వేకవరాక మిం కేమి సేయు ॥ 6

క॥ అని నలఁచు చుండఁ బతి యా
ననమునఁ బొడకల్పి మాపునం గొంత ముదం
బునఁ బొదలి ప్రాణనాథుం
డనుకూలుఁ డయ్యెఁ జూత మని చెలి మరలగా ॥ 7

క॥ స్థితభంగురమధురంబుగఁ
బలివదనము సూచె నా నృపాలతనయ భూ
పతి చూపు నివారించుచు
నతివకు ని స్థనియెఁ దొంగియాశ్చరి వోపగా ॥ 8

గీ॥ అంతగావృతి దొలఁగిపో వెంతవఱకు
సంతవఱకును జెలుల యానంగి యైన
చారుదృగసాంగభంగి యో ! జలజనయన !
వినుము ! తామసి యగు మసీవృష్టి సుమ్ము ॥ 9

క॥ అనుటయు బాష్పజలంబులు
చనుకట్టులఁ దొట్టి పాట జలజాయతలో
చన హదైవమ ? యీ నూ
తనతావకపరిణతిఁ గలెం బెట్టి దొకో ! 10

న॥ అని వెచ్చ సూర్చిన నవ్విభుండు వెండియు.

శా॥ త్యక్తాస్వాదుడ నైతి నిప్పు డవసాదతానినవిస్మృతి, ని
 ద్మృతం బైనది కామ, మేమిటికి నో ముగ్ధా! స్మితస్ఫార మీ
 ద్భక్తారభ్యము నూపి ది ప్పగిది నిం కేలా వృథాభ్రాంతి స్ని
 గ్ధోక్తుల్ ప్రాధవిలాపముల్ పనికిరా వాకింతయు నాయెడ॥ 11

సీ॥ ఆత్మనిర్దమనంబునందు నదభ్యుత్థి
 సారంభ యైనప్పు డారంభ యైన
 మనసువోనాడు న మృహిమచే
 మరువిల్లు నలి యైననాడు మేనకయ నైన
 తనువుపై రోసి చిత్తవశీకృతిస్ఫూర్తి
 వలులు న వ్యేభ నూర్వశియె యైన
 మాయ జయించి మైమఱచి యు న్నెడ
 భావభరిత యై యెప్పు న పుడతియైన ॥

గీ॥ భావజీన్మాదకరణప్రభావకలన
 వానిపై లీలఁ బ్రేరేచి వసము చేసి
 యిచ్చమై నాబు లార్పఁ దా నేను నేర్పు ?
 నింక యెఱుంగవు నీవు పూర్ణింకువదన ॥ 12

ప॥ అవివ విని యారాజవందన హాస్యియవల్లభ! నీ యుల్లిం బట్టిద యగు
 నేనియొల్లి జనకాదాలకుం బాలె నీకును నీగృహస్థతయంద విజ్ఞానంబు
 సులభంబు గా కేమి నావుడు. 13

గీ॥ అమృహానుభావు లగు జనకాదు ల
 నేకజన్మసిద్ధు లింతి! వార
 లెట్లు లున్నఁ జెడెడి దేమి జీవన్ముక్తు
 లైన వార లేక ? నేనిడెడ ? 14

క॥ జలజాక్షి! యపక్వకషా
 యుల మగు మమువంటి వారి యుద్యోగంబుల్
 కలఁప మితి యొందులెఱుగున
 ఫలసిద్ధిం బడయఁ దగినభంగివి చుమ్మి ॥ 15

చ॥ ఉరుతరసగ్గురూపసదనోన్నతిః జిత్రము లాగికొంటి దు
 స్తరబహులాంధకూఁపసదృశం బగు కేహముచుండి దానిఁ గ్ర
 మ్మొఱఁ జెఱవట్టి యట్టి భవమార్గమునం బడఁగోవ నోప నో
 సరసిరుహాక్షి ! ముఁ జెడివచందము సాలదె యింక నేటికిఁ ॥ 16

క॥ అంతయు నెఱిగియు మున్ను ని
 శాంతంబునఁ జేసియున్న సమ్యగనుష్ఠా
 నాంతర మొకటియుఁ గనరా
 దెంత వెదకి చూచినను శుభేక్షణ కంటే ॥ 17

శా॥ ఇప్టం బిప్టము నప్తపప్త మగునో నీక్షించుచుకొ శిప్తిశి
 షేష్టార్థంబున వ్రాలి చిత్తము కడుం దృష్టానివిప్టంబ యాఁ
 గిష్టకీప్తవికర్మనిష్టఁబడి రక్తిం జేయుచుకొ దుఃఖవి
 భప్తభ్రష్టనికృప్తవర్గతిఁ బరిభ్రాంశం గనుం గ్రమ్మల ॥ 18

సీ॥ తపము సేసితి నె యున్ధతి సన్యుల మచంబు
 లతివ ! తిపింపఁ జేసితి నె కాని
 భజయించెతి నె దరీపాలి సంశోధనాం
 చిశ్శ్రమావలి భజించితి నె కాని
 యపనయించితి నె దోషాలి దోషాలి నూ
 జితచింత నవనయించితి నె కాని
 వినుతించితి నె యచ్యుతుచి నచ్యుతభ్రమో
 న్నతిఁ గామినుల నుతించితి నె కాని ॥

గీ॥ అకట ! యేమందు కేమందు ల మ్మహాగ్ర
 విభ్రమవ్యాధి మాన్ప సేవింప వలయుఁ
 బ్రకటమతి వానిసేవింపఁ బశ్యవర్త
 నంబు వలవదె ? యని యాననంబు మలసి ॥ 19

క॥ లేచి చనుచుండ సరసిజ
 లోచన వెనలేచి కిరవ ! లోలన్నతి న
 ద్రోచి యిటు లెందు బోవం
 జూచెద వని కొంగువట్టి సాలయించుటయు ॥ 20

క॥ ఆయుత్రరీయ మామె క

రాయత్తమకాఁ దొఱంగి యటఁ జను చుండఁ

దోయజలోచన పఱుగిడి

యాయన ముంజేయివల్లె నటుప్పట్టయున్ ॥

21

వ॥ అ విభ్రం డచ్చట నిలిచి సక్రోధంబుగా నోసి! దురగ్ధబహులా! యని

నఁజూధించుచు ని ట్లనియె.

22

క॥ నిను స్నాయుబంధబంధుర

ఘనవాలకరాలచర్మకంఠాపిహితా

సినికాయమాంసమజ్జా

మనఃక్రిమివిహారయోగ్యమలరాశివిఁగార్ ॥

23

క॥ గనుఁగొంటిఁ దొంటి పనులిం

కను సన్న వశీకరింపఁ గలుగునె నీ యం

దనవరతము దోచు దురం

తనికాయము వినుము చెప్పెదను వివరముగర్ ॥

24

సీ॥ గండాఖ్యరుజను దాకనిచేయి ఘనకుచ

స్థూలచూంసంబు పై వాల్చుశేమి ?

శ్లేష్మాస్థిచర్మనిచితగర్త మంటని

పెదవి వక్త్రంబు చుంబించు శేమి ?

శ్వసనోద్గమాగమవతి భస్మ్ర నొల్లని

యెద నాతిమెయిఁ గాఁగిలించు శేమి ?

మలమూత్రసంచయాకులచరకము రోయు

నుల్లంబు చెలి రోయ కుండు శేమి ॥

గీ॥ ఎంత లజ్జావిహీనత యెంత మోస

మెంతటి విమోహ మెంతటి హేయవృత్తి

యింత యెఱుఁగఁడు పురుషుఁ డిం శేమి నెప్పు ?

మాయ కన్నుల గొమ్మి కోమలుల నమ్మి ।

25

బ॥ అని చేయి విడిచించిని వెడలి పో నున్న య న్న రేండునిం బోనీక
యక్కా-శిరాజపుత్రి ప్రోదనముఖరముఖాంబురువా యై పాదంబు
లఁ బడుటయు నౌరా! విషయంబు లెంత ద రతిక్రమణీయంబు లని
నభేదంబుగా నాస్మగతంబున. 26

గీ॥ మొససి యింద్రియములఁ బెనురాతిముడులుగా
మనసు వ్రజసారమయముగా గఁ
జేయఁ జేని విషయశేష్యత్వమునకు నె
వ్వఁడు ప్రయత్నసిద్ధి వలలువాఁడు । 27

చ॥ అని తలపోయి చున్న నమయంబున నం దొక చోట సేకతం
బున నట మున్న యున్న నృపపుంగవు మంత్రి యొకింత మానుపా
టున నృపుఁ డుంటఁ గన్గొని కడున్ నెన డగ్గటి దేవ! యింక నై
నను గరుణింపవే నృపతిసందినిఁ దత్ప్రణయంబు నూడవే! 28

గ॥ అని వినయవిసతుఁ డయిం
గని యడుగులు దివిదికొనుచుఁ గమలానన దా
విచు చుండ మంత్రీవరునకు
జననాయకుఁ డిట్టి లను నసంభ్రాంతమతిఁ । 29

చ॥ ఎఱుక యొకింత లేని మది కించుక మోడము సేయుఁ గాని క్ర
చ్చటఁ బరిపాక వేళ విరసస్థితి మోహము నావహించు ను
ర్భరవిషమిశ్రఘోరమదిరామధురాకృతి నెట్టి భీతి నుం
దిరి నమకూర్పఁ జాలును దథా విధసౌఖ్యము గూర్పఁ జాలునే॥30

సీ॥ ధైర్యంబుఁ బెలుచ విధ్వస్తంబు గావించు
బలితంపుసిరుల నిచ్చలు గొసించు
మానసింబునకు నున్నాడంబు వ్రట్టిచు
జరణపాతములకు నవదరించు
సారకాంతమునఁ గుత్సామలం బొడఁగూర్పుఁ
గన్నార నిరుర వోఁ గడగ నీచు
నమ్మి వర్తిల నన్నదమ్ముల వేర్వెట్టు
జవ్వనం బెడలించి జర నమచ్చ

గీ॥ నిఁకఁ జేయని యపకార మెద్ది గలదు
చాన య న్బల్నిశాచి జగాన ననిన
నిజమనోవాఘఁ జూచి యన్నీలవేణి
యురుతరవ్యథ దోప నిట్టూర్పు పుచ్చి

31

గీ॥ ఆకట ! యన్యోవ్యపారవశ్యమునఁ జేసి
యెసగు నా యా విలాసంబు లెందుఁ బోయె
నింతలో ని ద్దురంశంబు లెల్లు వచ్చె
హతవిధి! యని పలవింప నధిపుఁ డనియె, ॥

32

చ॥ ప్రియుఁ డిదె యేగుదెంచె నిదె ప్రేయసి కళ్ళదుటం జెలంగడుగ
దయితుని దృష్టి వంకరుహదామకవృష్టి ప్రియూస్మితంబు నీ
శ్చయ మమృతంబు ప్రేమ సప్తశింబు వియోగము దుస్సహంబు నా
బయియోను భావముల్ స్పృహకాకివయఃపటురంగిణిపుత్రుల్

33

చ॥ అనటయు న ద్వేషిలకుండు దేవా! సకలసృష్టిని నీయచ జవ్వం
బు నిల్లు వ్యాధి యని దూషింపం బోలునే యువకుడు న విష్ణుఁడు
వెండియు

34

సీ॥ వ్యాధి గా కేమి నూవన మాశ్చనాశకు
గ్గతికిఁ దా నేకాంశకారణంబు
కడు నశ్చహం బైన కానుజ్వరముఁ బెచ్చుఁ
గన్నుఁదోయికిఁ బిక్కలు గొలుపు
ఘననితంబోరుహృద్గండదేశంబుల
కుల్బణం బెక్కించి యుడుకు లాచ్చు
పివిధంబు లైన దుష్టకృతులు కలిగించు
హితుల నత్యంతదుఃఖతులఁ జేయు

గీ॥ గ్రహణి యాదిగ నుండు రోగంబు లెల్ల
నింతకంటెను జేసిడి దేమి చెప్పును ?
నావుండును నెమ్మనమున విన్నవన మొన వ
మంత్రీవరుఁ డూఱకుండె న మృగువ కలఁగి

35

ప॥ నిజచేటి వాసంతికం బిలిచి యోసీ! నా ముద్దులపట్టిం గొనితెమ్ము
వాని మున్నిడికొని యార్యపుత్రుని యీ వ్యామోహంబు వారిం
చెడ నని యది యట్ల చేయ నామె య క్కమాడుం జంకట నిడికొని
దీనవచనంబులం బ్రభూ! యి పుసిపాపని కింక రక్షకు లెవ్వ చనుట
యు న విభిండు వై రాగ్యశోకశబలంబుగఁ దన మనంబున 86

చ॥ కల వొక కొన్ని భావములు గాఢవివేకముఁ గోలుపుచ్చఁ బె
స్సలిమి గలట్టి వట్టి వొక పట్టి నెపమ్ముగ ముట్టి యెంతయుం
బలితము లైనచో మఱి యెవండు తదాంతరభావవేగముం
గెలువఁ గలఁడ టుచుఁ పరికించు నెడఁ నదివుండు నెమ్మిత్తో॥ 87

ప॥ దేవా! దేవి ప్రశ్నంబున కుత్తరం బీయం బోలదే నావును నా స్థపా
లుండు । 88

చ॥ ఇతఁడు మదాశ్మజుం డనెను ని మ్మెలు నమ్మిక యెల్లు చెల్లు సా
క్షితయ వెలుంగు నాశ్మయెడ, గేవలముం దను వన్నచోఁ దనూ
ద్గత మది, దానఁ జాక్షనమకాఁ జను నాశ్మజనించు టెల్లు? త
త్ప్రశ్నత ఘటించు టెల్లు వినివృత్తశనువ్యవసాయశాలి॥ 89

ప॥ ఒక వేళ నీ జన్యజనక భావం బాశ్మనిష్ఠంబకాఁ నలంతు మేనియు॥ 40

గీ॥ దైవరక్త్యంబు విశ్వ మంతయుఁ దలంప
దైవసము పేక్షితముఁ గావఁ దరము గాద !
యారయంగ బ్రహ్మితకుమారకుల ద్వి
జాగ్రణికిఁ దెచ్చి యిచ్చిన హరికిఁ దక్క । 41

ప॥ అనుటయు న దైవతలకుండు బాలునుద్దేశించి కట ! కటా ! యని
వగచుచు. 42

మ॥ విలసత్సేవాభరణసాంతరసుఖవికృతి రాఁ జరి ని
ట్టలపుంగూర్చి నిజాంకవీతి నిడి కీడాంబులొలాలకా
వలిఁ గేలక సవరించుచుండుకుతు రె వ్యాఙిక నిబ్బాలు ని
స్తులవక్త్రంబుకుహంబుపైఁ బాలయు పాంశు కేణి వాసాదక॥ 43

క॥ అనుటయు నీదృశలలితవ

చనములు ధర నేరీ హృదయసామజమున కెం

దురు విశితాంకుశములు గా

వని తలచుచు నిట్లు లలియె సతః జాతనిశోకా॥

44

గీ॥ ఇట్టి భావంబు కతమున నేనిఁ గలుగ

నేర్చు మాలిన్యమున నిత్యనిర్మలస్వ

భావ మగు నాస్మ కే మగు భవ్యచరిచ

పూశ్కలంబున దర్శణంబునకుఁ బోలే ।

45

వ॥ మఱియును.

గీ॥ వెలది నురు గాయముననుండి వెడలుటెంచు

శోణితకేదరేణప్రచూష మైన

క్రిమిగదా ! పుత్రుఁ డనెగ నిర్మమశఁ బాపలు

నానికి దానిపై నేటి యాదరంబు ।

46

క॥ నావ్రతు మంత్రవరు డ

బ్యాచకనిం గాంచి బుఘులు పుష్కరి స్వర్గ

శ్రీభవహేతు విని సం

భావించును నీని దోషఁ గాడియె యనినా॥

47

చ॥ చిరపరిచీర్షణములచేత జనించు వినాశధర్మమై

పరువడిఁ బెక్కు శౌకలకుఁ బాల్పలుచుఁ స్థితిచేత, కుర్వ్యాథా

కర మును శవ్వినాశ మతికష్టముఁ గూర్పు, స్వరాదిసౌఖ్య మం

దురుగుతు లంత వ్రీతి పడు చున్నెడ నాపద లేల యొల్లరో ।

48

వ॥ సుఖంబుల లెటం గిట్టి దగుటం జేసియ కదా ! పెద్దలు జీవితంబునం

చెన్ని నుభవదుర్దివంబులు ననియె నెంతటి సుఖభోగ్యకాలాభంబు

పడయం గలిగితి మని భావించు చుండును నుజ్జయును.

49

క॥ విను బ్రహ్మసందఘనాం

బునిధానకణంబు స్వప్రముఖ మైన సుఖం

బసభూ ! యీ యల్పసుఖం

బునకై యే నేల తద్విముఖత వహింతుఁ ।

50

చ॥ అనుటయు న ద్వేషతలకుండు రాజాశ్రితంబు లగు సంపద్విశేషంబుల
కింక నెయ్యది వ్రోకాతగ బనుటయు న వివేచనండు. 51

గీ॥ భోగలాలసుఁ డగు నన్యుఁ బురుషు నొకని

నెల్ల సంపదలును నాశ్రయించుఁ గాత

కామమోహమదక్రొధగణము నన్ను

వీడి తమ యిక్కువలు సూచి విడియుఁ గాత॥

52

చ॥ అని బద్ధాంజలి యై వెండియు.

ఉ॥ జానుగ నన్నుఁ బట్టికొని శ్రోతనిదేశమునుండి పాచి వి

జ్ఞానము బల్కి మై నిచె తెనం బరచస్తువునందుఁ జేర్చెడుగ

దానికి నల్లఁ బోక గురుదైవతవిప్రగణంబులార ! యి

మ్మానిసి గాఢసత్కరుణ మన్నుకు మీకు నమస్కరించెడుగ । 53

చ॥ అనుటయుం బ్రభూ ! నీ విల్లు దారిద్ర్యంబు వలచి తెచ్చికొనియెడవ
యేని శరీరయాత్రయు దుర్ఘటంబు గాడే? నావుకు న మ్మంత్రివరున
క బ్రావరుం డిట్లనియె. 54

మ॥ సరసానేకగృహాన్నభక్షణము, స్వచ్ఛందాటనక్రీడ, సం

స్తర మెన్నఁగ మృదుకంఠ, నిశ్చలతరుచ్చాయానివాసంబు, సు

స్థిరవిశ్రాంతిద మైన నించరణముగ శీతాతపోపాసన

స్ఫురణగ స్వేచ్ఛయు నట్టె శాంతిసుఖముం బొల్పఁగ సుఖం బున్నదే

చ॥ ఇంతియ కాక యియ్యెడలి భరణాయాసంబునుం గార్యంబు గా దది
యెట్లు లం లేని వినుము. 55

ఉ॥ ఆయువు లిందుమాత్రము మహారయవాహినిఁ గాలవాహిని,
గాయము తద్వశంవదను కాఁగ నెఱుగుదుఁ మెమ్మెయిం గత

చాయము, దాని కేల వగవం, ధర నుండిన నుండఁ బోయినం
బోయె, నతంబు గాఢసుఖమూర్తి చిదాత్మ వెలుంగుఁ గావుతఁ 57

మ॥ యమసంబంధిని యాజ్ఞ నే రెఱుంగ రాహా ! యెందు రాజ్యదిభో
గము లెన్నె నరులం న్యజించునవియే కా వయ్య ' మోసంపుభో
గములం జిక్కక యేమ వాని నువివేకస్ఫూర్తి మున్నున్న వే
తెమలింపం గలవార మైన నది యెంతే మేలు సేకూర్చదే ? 58

సీ॥ స్వనికల్పనస్ఫూర్తి సంకల్ప మను శిల్పి
చిద్వ్యోమకట్టికఁ తేర వాసి
పెనుపారఁ జూపు నిర్భృతికం బైన వి
చిత్రచిత్రమ యీ యశేషజగము
ఘనులు కొంద టిది నీర్మలస్వప్న మందు కొం
దఱు దీని మాయావిధాన మంగ్రు
కొంద టి య్యది నభోగోచరనగరిగా
భావించు దీనికై పఱవ నేల

గీ॥ యని సదుత్తర మిచ్చిన వాళ్ళ మెచ్చి
సంయమిండుగ్రంథ నిర్వాణశాలిజీవ
కోటిఁ గడుమేటి వై యెదుఁ గొఱలె దనుచు
నదివవరు జూచి తనదు విశ్వయము సెప్పి॥ 59

మ॥ ఇంక నిర్బంధంబునం బ్రయోజనగలు లేకు గావ్యంబునకు రాజపు
త్రుం బట్టంబు గట్టి సుఖం బుండు మేనును రాజతోడం గూడి తజ్ఞా
త్వాద్ధి నై యిదు వసించి యుండెద ననుటయు న మ్మంత్రివరుండు
నిట్లూర్పు నిగుడం తేయు నది లేక మహాప్రసాదం బని యందుల
కంగీరించె నంత నితాంతచింతాకాంతహృదయ యై యేడ్చుచున్న
రాజుపత్ని నుచితవచనంబుల నూరాధ్వి రాజం జూచి కుమారా!
యింతను నీ కె య్యది ప్రియంబు కోరు మవపుండు దేవా ! యింత
కంటెను బ్రియం బొందుగలదే యని యూహ కుండుటయు నమో
ఘనచమం దగు నా సిద్ధపుంగవుం డి ట్లనియె. 60

సీ॥ సాధునజ్జనుల కుత్సాహంబు రెట్టింపఁ
 దత్తకర్మసిద్ధి వేడ్చులుఁ గాత
 సకల ప్రజానురంజనకళావిస్ఫూర్తి
 సవని బాల్మిత్రు గా కళిలనృపులు
 పరగ నక్షతపక్షపాతమాధుర్యయై
 యలరుఁ గావుత లక్ష్మీ యార్యులందు
 నాత్మబోధాపగమార్థులై కూడిన
 త్వద్బంధుసేతిఁ బ్రీతిఁ దరలు గాత

గీ॥ ప్రకటహరిహరశీర్షవిస్తరంబు ధాత్రి
 హరిహరశ్రీపదాబ్జచుత్తాలి యైన
 యన్మల్యాన్వయు నాంధ్రభాషానువాచ
 కలన రసికుల మదికే వేడ్కు లిడు గాత॥

61

వ॥ అని యశీర్షదీప సందటు నిర్గమించి రి విధంబున భర్తృహరి
 నిశ్చేదం బరు నేతత్ప్రబంధంబు పర్వంబును సంపూర్ణం బయ్యె. 62

శ్రీ సృష్టార్పణము.

తప్పాప్పుల పట్టిక.

పేజి	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
2	7	కలకంఠ	కలకంఠ
4	17	దెపు	దెప్పు
11	6	పఱసి	బఱసి
13	18	నడిగిన	నడిగి
16	8	బ్రీమై	బ్రీతిమై
17	14	యామాత్యు	యనూత్యు
18	1	సబ్రిహ్మ	సుబ్రహ్మ
20	6	నందిని	నందిని
20	11	జగుప్ప	జగుప్పి
24	13	మహిమంబు	మహిమంబున
24	15	మైయది	మైనయది
24	24	చేలున	జేలున
27	6	దోచె	తోచె
27	14	వగుచు	వగచు
28	17	సచా	సళ్లు
29	15	గలకంఠే	గలకంఠే
31	3	నంరేందా	నరేంద్రా
34	23	వైధస్య	వైధస్య
35	10	గానెం	గానెలి
35	21	దశ్య	దశ్య
37	23	జక్క	జక్కి
38	3	భూతాధి	భూతాధి
46	23	పుట్టిచు	పుట్టించు
47	12	విపుతుల్	విపుతుల్
48	9	బరికించు	బరికించు
52	1	సజ్జను	సజ్జను

